

KURTULUŞ SAVAŞINDA KARAMÜRSEL

MUSTAFA HERGÜNER*

Giriş

Karamürsel İzmit Körfezi'nin güneyini kaplayan coğrafi konumuyla Anadolu'daki bin yıllık tarihimize içinde, en eski kazalarımızdan biridir. Tarihi M.Ö.1324 yılına kadar giden ve PRONECTUS adıyla bilinen bu kentimizin Fenikeliler tarafından kurulduğu anlaşılmaktadır.¹ Malazgirt Zaferi (1071)'ni müteakip Anadolu'ya gelen Selçuklular ve diğer Türk Beyliklerinin Osmanlılar kadar kalıcı olamadıkları tarihi bir gerçektir ve/fakat bu beylikler bir anlamda Osmanlı'nın Cihan devleti olmasına da bir zemin hazırlamışlardır. Çünkü özellikle Selçuklular'ın dağılmasından sonra Anadolu'da Beylikler'in temel gelirleri genelde "Gaza" ilkesine yani Hristiyan halktan gelir temin etmeye dayanmakta idi. Bölgenin sosyokültürel ve jeopolitik yapısının incelenmeden yapılan bu Gaza'lar ancak Ganimet denilen gelir teminine yönelik olduğundan Beylikler bölgede kalıcı olamamıştır. Oysa Osmanlı -diğer beyliklerin aksine- bölgenin siyasal, sosyal ve ekonomik özelliklerini incelemiş ve kurduğu uygarlıkla bölgenin tüm yönleri ile sorumluluğunu yüklenmiştir.

Osman Bey (1299-1324) ve oğlu Orhan Bey (1324-1362) dönemlerinde Karadeniz kıyılarında, Sinop civarında Dulkadiroğulları, onun batısında Candaroğulları ile Marmara ve Ege kıyılarındaki Karesi Beyliği, ve daha güneyde Aydınoğulları hüküm sürmekte idi. Hem Müslüman ve hem de -Osmanlıya göre- oturmuş ve organize durumdaki bu beylikler Osmanlı'nın ilerlemesi için bir engel teşkil ettiğinden ona batı istikametinde ve Bizans üzerine akınlar yapma zorunluluğunu getiriyordu. 1323 yılında İzmit fatihi Akçakoca Pronectus'u, Samsa Çavuş İznik'i, Gazi Abdurrahman da Yalova'yı fethetmiştir.² Bu ilerlemeler karşısında telaşa düşen Bizans, İzmit Körfezi'nin güneyini yeniden takviye etmişti. Bu yeni takviyeler ile Körfez'de güçlenen Bizans Kuvveti Osmanlı'nın batıya ilerlemesini engellemekte idi. Osmanlı için tek çare İzmit Körfezi'ne hakim olmak, bunun içinde bir "deniz gücü" oluşturmaktı. Dönemin en denizci beyliği olan Karesi Beyliği (1303-1361)'nden bu konuda yardım istenir.

Osmanlı'nın talebini olumlu karşılayan Karesi Bey (1303-1328) en iyi denizcilerinden Kara Mürsel Alp komutasında 24 parça gemiyi -denizcileri ile birlikte- Orhan Bey'in emrine gönderir. Karesi denizcileri Bizans'ı telaşlandırmamak için intikal sırasında Bizans Bayrağı bile çekerler. Nihayet Mürsel Bey Pronectus'a gelerek³ şimdiki Pazar köyünün bulunduğu yerde çekek yeri ve gemi onarım/inşa tezgahlarını kurar, denizcilerini de buraya yerleştirir. Bu suretle Osmanlı Beyliği'nin ilk Emir-ül Sevahil-i (Sahiller Emiri-Kaptanı Derya) Mürsel Bey adını verdiği Karamürsel kasabasını yine Osmanlı Beyliği'nin ilk "deniz üssü" olarak düzenler.⁴ Bu

* Doç. Dr., E-posta: mustabeyher@hotmail.com.

1 Şemsettin Arıkan-Agah Yönel, Karamürsel, Ankara 1972, s.9-11, Erdoğan Özdemir, Düünden Bu Güne Karamürsel, 2b., Karamürsel, 1989, s.17-35; Rifat Yüce, Kocaeli Tarih ve Rehberi, İzmit, 1945 s. 1-16.

2 İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Osmanlı Tarihi, 4. b, I. cilt, T.T.K Ankara 1982, s. 117; Hammer Tarihi, Ata Bey Tercümesi, C. 2, İstanbul, 1987, s. 98-103

3 Rifat Yüce, Kocaeli Tarih..., s. 18.

4 Bugünkü anlamda Deniz Kuvveti/Gücü'nün inşa, onarım, sağlık, ikmal ve eğitim gibi hizmetlerin verildiği kıyı tesislerine "Deniz Üssü " denilmektedir. Osmanlı'nın ilk deniz üssü Karamürsel bu tarihten itibaren bu

arada Venedik teknelerinden alınan ilhamla 15-20 m boyunda ön tarafı az su çeken tek direkli "Karamürsel Teknesi" tipini de oluşturur. Karamürsel tekneleri 1990'lı yıllara kadar İzmit Körfezi'nde taşıma yapacaklardır.⁵

Batiya ilerlemek Bursa'ya ve oradan Ege'ye ulaşmak isteyen Osmanlı için Karamürsel'in taşıdığı stratejinin bilincinde olan Mürsel Bey ondan sonra aynı göreve getirilen Emir Ali Bey bir taraftan Dilburnu-Hersek arasında yaptığı taarruzi deniz karakolları ile Bizans'ın İzmit Körfezi ile ilişkisini kesmiştir. Diğer taraftan ise Marmara'nın Dilburnu batısında güney kıyılarındaki adaları fethetmiş, sahillere egemen olmuş böylece Osmanlı Deniz Gücü'nün Çanakkale Boğazı'na ulaşmasını sağlamıştır. Osmanlı Beyliği bu deniz fütühatını Karamürsel Bey'in kendi icadı olan, hem asker, hem de yük taşıyabilen ve kıyıya kolay yanaşabilen "Karamürsel Tekneleri" ile yapmıştır.

1324-1328 yılları arasında Emir-ül Sevahil görevinde bulunan Kara Mürsel Bey Bursa'nın fethine de katılmıştır. 1328 yılında ölen bu kahraman denizcimizin mezarı Karamürsel'dedir.⁶ Karamürsel Bey'den sonra aynı göreve gelen Emir Ali Bey'in en büyük başarısı Hereke'yi denizden yaptığı taarruzla fethederek Osmanlı Beyliği'ne katmasıdır. Osmanlı'nın İzmit-Karamürsel-Hereke üçgenine egemen olması ile başlayan bir Denizci Cihan Devleti olma stratejisi Kurtuluş Savaşı'nda da tekrarlanacaktır. İzmit Körfezi'nin bir güney limanı olan Karamürsel'in coğrafyası, İstanbul, İzmit ve Bursa bölgelerine en kolay ulaşım imkanına sahiptir. Bu coğrafya Kasaba'nın ekonomik, sosyal ama asıl önemlisi tarihi değerini ortaya koymaktadır. Osmanlı dönemi boyunca bağımsız İzmit Sancağına bağlı olarak İstanbul'un meyve, sebze, zeytin ve orman ürünleri ihtiyacını gidermiş olan Karamürsel'in idari yapısında -bugüne değin- bir değişiklik olmamıştır. Nüfusu 1914 yılında yani I. Dünya Savaşı başlangıcında 23.547 iken 1926 yılında 17.920'ye düşmüştür. Bugün kentin nüfusu 34.796'dır.⁷ ancak Cumhuriyet Döneminde Karamürsel'in coğrafyasından bir vilayet (Yalova) ile 3 kaza (Çiftlikköy, Altınova, Gölcük) çıkmıştır.

Bilindiği gibi Kurtuluş Savaşı'nda kurtarılan şehirler İzmit (28 Haziran 1921), Karamürsel (4 Temmuz 1921) dir. Hereke'ye ise Büyük Taarruz'dan hemen sonra 18 Eylül 1922'de gelinmiştir.

MONDROS MÜTAREKESİ (30 EKİM 1918)

I. Dünya Savaşı (1914-1918) dünyanın pek çok bölgelerinde meydana gelen kanlı ve büyük boğuşmaların ötesinde uluslararası değerler açısından yepyeni denge ve değer yargıları getiren "tarihsel bir olay"dır. 18. yüzyılda hızla gelişen teknik ve bunun paralelinde değişen sosyal ölçüler yeni düzenlemelere ihtiyaç göstermektedir. Yeni hammadde kaynakları, bunların ilgili ülkelere nakli, işlenerek meydana getirilen mamul maddelerin pazarlarına götürülmesi ve bu-

denizcimizin adıyla anılacaktır.

5 Fevzi Kurtoglu, Türklerin Deniz Muhabereleri, Deniz Basımevi, İstanbul, 1940, s. 68 Teknelerin 50 ton taşıma güçleri vardır. 14-16 m. arasında boyları olan bu teknelerin baş taraflarının su kesimi çok azdır, kıyıya rampa edilebilirler teknelerin modellerinin Venedik'ten alındığı değerlendirilmektedir.

6 Karamürsel Bey'den sonra bu makama Emir Ali geçer, Hereke ve Imralı (asıl adı Emir Ali) adasının fatihidir (daha geniş bilgi için bkz. Tefvik İnci, Kadırgalar Devrinin Derya Kaptanları, Deniz Basımevi, İstanbul, 1974, s. 26, vd)

7 İzmit Sancağı'nın idari yapısı için bkz. ATASE, evrak 1/4294, Dolap No: 30, Göz. 2, Kis. 1723, F. 11 Nüfusları için; 1914 yılına ait Adnan Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde Kuzeybatı Anadolu, Genkur Basımı, Ankara, 1914, s. 16; İktisat vekaleti, İst. Ticaret Bahriye Müd. Türk Deniz Ticaret Yıllığı, İstanbul, 1926, s. 120; Karamürsel Belediyesi Brifing Dosyası (1998)

ralarda satılması için en zengin potansiyel Ortadoğu, Asya ve Uzakdoğu'da bulunmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu, mevcut coğrafyası, en önemlisi İslam halifesinin merkezi ve hatta Hristiyanların yarısına yakınının bağlı olduğu mezhep olan Ortodoks patriğinin İstanbul'da yani onun başkentinde bulunması nedeniyle I. Dünya Savaşı'nın en stratejik hedeflerinden birisini teşkil ediyordu. Diğer taraftan Avrupa; Doğu Avrupa'ya kadar gelmiş ve yaklaşık 500 yıl buralarda egemenlik sürmüş olan "Türk varlığından" daima rahatsız olmuştur. Dolayısıyla savaş sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918) Avrupa'nın Karlofça Antlaşması (1699)'ndan beri sürdürdüğü "tarihi emelleri" nin son halkasını teşkil etmektedir. Özellikle şu maddeler, parçalanmış Osmanlı'nın yerine yeni bir devlet kurulmasına bile olanak tanımamaktadır:⁸

- (Md. 5) Sınırların korunması ve iç güvenliğin sağlanması için gerekli görülecek askeri kuvvetten başkası hemen terhis edilecektir. (Gerekli kuvvetin nitelik ve niceliği İtilaf devletleri hükümetleri ile Osmanlı hükümeti arasında, "görüşmeler" ile belirlenecektir.
- (Md. 6) Osmanlı karasularında güvenlik ve buna benzer konular için kullanılacak küçük gemiler dışında Osmanlı sularında veya Osmanlı'nın bulunduğu sulardaki tüm savaş gemileri teslim olup Osmanlı limanlarında tutuklu bulundurulacaktır.
- (Md. 7) Müttefikler, güvenliklerini tehdit edecek bir durum olduğunda herhangi bir stratejik noktayı işgal hakkına sahip olacaklardır.
- (Md. 8) Osmanlı İmparatorluğu'na ait bütün liman ve demiryollarından İtilaf devletleri yararlanacak, Osmanlı Hükümeti bu imkanlardan -sadece ticaret veya ordusunun terhis maksatları için- yararlanabilecektir.
- (Md. 9) Tüm demiryolları İtilaf devletleri subaylarının denetimine verilecektir.

Bunlardan sadece 7.Madde Mütareke sırasında Osmanlı Ordularının bulunduğu -Batım, Musul, Kerkük ve hatta Libya- topraklarından bile çıkartılmasını ve oraların işgal edilmesine imkan tanımakta idi. Nitekim de öyle olmuş, Musul, Kerkük ve Batım Mütareke' den sonra işgal olunmuştur.

Tamamı 25 madde olan ve Osmanlı İmparatorluğu'nun tamamıyla teslim olması demek olan bu mütarekeden 9 gün sonra İngiltere'nin Akdeniz filosu komutanı mütarekeyi imzalayan ve uygulayıcısı Amiral Calthrope 8 Kasım 1918 tarih ve 5126 sayılı yazısı ile Osmanlı hükümetinden talep ettiği hususlardan konumuzla ilgili olanlar aşağıda verilmiştir.⁹

1-Mütarekenin 6. maddesi gereğince Osmanlı hükümeti, harp gemilerinin durumlarını bildirecektir.

2-Turgut Reis, Yavuz, Muin-i Zafer, Hamidiye, Mecidiye ve diğer muhripleri ile savaş gemilerinin; cepheleleri ile, üç pus ve daha büyük topların nişangahları alınarak depolara teslim edilecektir.¹⁰

8 Genel Kurmay Başkanlığı Türk İstiklal Harbi (TİH), c. I, Ankara 1992, s.35 ve devamı; Celal Bayar, Ben de Yazdım, C. 4, İstanbul, 1997, s. 41 ve devamı (eserde görüşmelerin metni vardır).

9 Anonim, "Deniz ve Hava Cephesi", Türk İstiklal Harbi, C. V, Gen. Kur. Yayını, Ankara, 1964, s. 7-9. Bir pus 2.54 cm'dir.

10 ATASE, ¼ Kls. 51, Dos. H-1, F. 4-19; Deniz Müzesi Def. 490, s. 362-365

3- Yavuz zırhlısının dışındaki savaş ve yardımcı savaş gemileri Haliç'te bulundurulacaktır. (Yavuz Zırhlısı 24000 ton şimdiki fırkateynlerin 6 misli) olduğundan Haliç'e sığmıyordu

4-Gemilerde sadece bakım-tutum ve emniyet görevlerinin sürdürülmesine yönelik personel bulundurulacaktır.

5- Ticaret gemilerinden savaşta el konulanlar ile İtilaf devletlerine ait olanlar bildirilecek, diğerlerinin her türlü ticari faaliyetleri yine İtilaf devletlerinin kontrol ve izninde olaraktan sürdürülecektir. Bu arada Seyri Sefain İdaresi, Şirketi Hayriye ve Haliç Vapur İdaresi gibi Osmanlı Denizcilik kuruluşlarına ait vapurlar, müttefiklerin ihtiyaçları ve talepleri doğrultusunda kullanılmaya hazır bulundurulacaklardır.

Bu suretle işgal edilmeye hazır hale getirilen Osmanlı'nın 500 yıllık başkentine İtilaf donanması girmeye hazırdır. 13 Kasım 1918 günü 91'i savaş gemisi toplam 167¹¹ parça gemi İstanbul'a gelir, bir kısmı başlangıçta İzmit Körfezi'ne demirler, hatta İzmit'te bir İtilaf Devletleri Deniz Temsilciliği kurulur. Ancak bundan daha sonra vazgeçilir. Bunun yerine İtilaf Devletleri gemileri Mudanya, Gemlik ve İzmit körfezlerinde taarruzi karakollar yaparlar. Sahillerimize asker çıkartır ve hatta kıyılarımızı top ateşi ile taciz ederler. İtilaf devletlerinin İzmit'i işgalleri de bu tarihte olmuştur. İngiliz birlikleri Derince limanı ve depolardaki cephane ve askeri malzemeye el koymak üzere, savaş ve yardımcı gemileri ile getirdikleri askerleri Derince limanına çıkarırlar. Önce İzmit, daha sonra Sapanca, Derbent ve Geyve'ye kadar olan yerleşim yerlerindeki postane ve tren istasyonlarını kontrol altına alırlar, daha sonra da bölgeye hakim olurlar.¹² Bu arada Yavuz Zırhlısı İzmit Körfezi'ne -İzmit önlerine- demirletilip gerekli ihtiyaçları için yanına Zuhaf ganbotu demirletilir.

Bu sırada İzmit'te Adana Cephesi'nden getirilmiş olan I. Fırka bulunmakta ve İstanbul'daki 25.Kolordu'ya bağlı idi. Adana'dan 2 Şubat 1919'da İzmit'e gelen Fırka'nın genel görevi bölgedeki asayişin korunmasına yönelikti. İstanbul'a çok yakın olan ve bu nedenle İngiliz kuvvetlerinin kontrolünde olan I. Fırka Sivas Kongresi'ne kadar Milli Mücadele yanlısı görünmemiştir. 24 Eylül 1919 tarihinden itibaren I. Fırka komutanlığına getirilen Mustafa Asım Bey Sivas Kongresi'nden sonra teşkil olunan Heyeti Temsiliye'nin emrine girecektir. Bu tarihten itibaren İstanbul'dan Karamürsel ve civarına getirilip buradan Anadolu'ya geçirilen personel, silah ve mühimmatın güvenliği I. Fırka komutanlığı tarafından sağlanacaktır.

16 Mart 1920 tarihinde İstanbul'un -resmen işgali- ve Meclis-i Mebusan'ın kapatılmasının ardından İngiliz birlikleri savaş gemileri ile İzmit'e gelirler, toplarını karaya çevirerek kıyıya yakın bir şekilde demirlerler. Karaya çıkan birlikler önce şehirde bir gösteri yürüyüşü yaparlar. Bu sırada İzmit'e İstanbul'daki 25. Kolordu'ya bağlı I.Fırka (Tümen) bulunmaktadır. Komutanlık Bolu ve İzmit sancaklarından, dolayısı ile Karamürsel'den de sorumlu idi. Mustafa Asım Bey'in yerine I. Fırka kumandanı olan Erkanıharp Miralay Rüştü Bey¹³ ve komuta kademesi Müftülük

11 Başlangıçta İtilaf Donanmasının İzmit Körfezinde bulundurulması planlanmış idi, bu maksatla "İzmit Mevki Bahri Kumandanlığı" kurulmuştur. Gemilerin İstanbul'a dönmeleri ile bu kumandanlıkta 17 Haziran 1919'da kaldırılır. Türk İstiklal Harbi, C. I, Ankara 1992, s. 170; Türk İstiklal Harbi, C. V. Ankara, 1964, s. 10; Dz. Müz. Def. 490, s. 239 (21 Haziran 1919)

12 Sabahattin Özel, Kocaeli ve Sakarya İllerinde Milli Mücadele, İstanbul, 1987; Kolektif, Kocaeli Yıllığı, Kocaeli Valiliği, Kocaeli 1967, s. 76-80; Avni Öztüre, İzmit Tarihi, İstanbul, 1969, s. 157-166.

13 Asım Bey Kuvay-i Milliye taraftarı olup, İstanbul-İzmit-Ankara hattındaki personel ve askeri malzeme nakliyatında Milli Kuvvetlere çok büyük faydalar sağlamıştır. Ali Fuat Cebeşoy, Milli Mücadele Hatıraları, İstanbul, 1953, s. 238-246)

binasında toplanmış, durumu görüşmektedir. İşgal kumandanı yayınladığı bildiri ile “İsteyenin İzmit’i terk edebileceğini” ilan etmiştir. Bu sırada Erzurum ve Sivas Kongrelerini tamamlayarak “Ülke Kaderi üzerinde sorumluluk yüklenen Heyet-i Temsiliye” 27 Aralık 1919’da Ankara’ya gelmiştir. I. Fırka Ankara ile yaptığı görüşme sonunda dağılmış ve isteyenler “Heyeti Temsiliye” nin emrine girmek üzere doğu istikametinde İzmit’i terk etmişti. Heyeti Temsiliye I. Fırka yerine Ankara’da Ali Fuat (Cebesoy) Paşanın komuta ettiği XX. Kolordu başlısı 24 Fırka’yı Kaymakam Mahmud Bey komutasında 17/18 Mart 1920 gecesi İzmit’e gönderilmiştir.¹⁴

Anadolu yarımadasının en stratejik bölgesinin Kocaeli ve İzmit Körfezi olduğu tarihi bir gerçektir. Nitekim Kocaeli ve İzmit Körfezi Mondros Mütarekesi ile birlikte İstanbul ve Boğazlar bölgesi için tampon bölge olarak tespit edilmiş, savunma planları buna göre yapılmıştır. Bu planlama Lozan Antlaşması (24 Temmuz 1923) ile Montreux Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)’ne kadar uygulanmıştır. Hatta İkinci Dünya Savaşı’nda da bu usul devam ettirilmiştir.¹⁵ Diğer taraftan

Osmanlı İmparatorluğu’na 500 yıldır başkentlik yapmış olan İstanbul’da savaş sonrası terhis olan askeri personel ile askeri mühimmat yoğun olarak bulunmaktadır. Mütarekeyle birlikte ülkeye gelen ve ilk ağızda 200 bini geçen¹⁶ (38.000 İngiliz, 59.000 Fransız, 17.900 İtalyan ve 90.000 Yunan kuvvetleri olmak üzere toplam 204 bin) işgal kuvvetlerinin ülkeden kovulmasına yönelik hazırlıklar ve bu maksatla kurulan Batı cephesinin desteklenmesinde, İstanbul’daki askeri potansiyelden yararlanılmıştır.¹⁷ İşgal kuvvetlerinin İstanbul’da İtilaf askerlerinin olumsuz davranışları ile de hızlanan Milli Mücadele hareketinde İstanbul’daki askeri personel ve mühimmat İnebolu ve/veya Karamürsel yolu ile Batı cephesine nakledilmiştir. Bu nedenle Mütareke’den itibaren Marmara’ya dolan İtilaf donanmasının temel stratejisi bu ulaştırma yollarını kontrol etmek ve askeri nakliyatı engellemek olmuştur.

İtilaf devletleri tarafından İzmit Körfezi’nde yapılan kontrollerle bir taraftan Eskişehir civarında yığılan Türk ordularının İstanbul’dan lojistik destek sağlamaları engellenirken diğer taraftan da 15 Mayıs 1915’te İzmir’e çıkan Yunan kuvvetlerinin Anadolu içlerine kolayca ilerlemelerinin engellemesine çalışılmıştır. Diğer taraftan İngiliz savaş gemileri Yunan kuvvetlerinin Bursa ve İznik istikametinde ilerleyişini kolaylaştırmak için bölgedeki Türk kuvvetlerinin bölünerek etkili bir savunma yapmalarını önlemek üzere Gemlik ve Mudanya körfezlerinde “Taarruzi Deniz Harekati” yapmıştır. 12 parça savaş gemisinden oluşan İngiliz Filosu 2 ve 6 Temmuz 1920 tarihlerinde Gemlik ve Mudanya şehirlerini bombardıman ettikten sonra karaya askeri personel çıkarmayı denemiş, ancak başarılı olamamıştır. Ama ne var ki bölgede bulunan ve Kurmay Albay Bekir Sami’nin kumanda ettiği 56. Tümenin buraya kuvvet ayırması Bursa’nın Yunanlılara karşı savunulmasını olumsuz biçimde etkilemiş ve 8 Temmuz 1920 tarihinde Bursa düşmüştür. Bu suretle Yunanlılara da Yalova-İzmit yolu da açılmıştır. Öte yandan İstanbul ve civarından sorumlu İşgal kuvvetleri komutanı İngiliz General Milne’nin emrine 11. Yunan Tümeni verilir. Tümen başlısı 16. P. Alayı 31 Temmuz 1920’de Derince’ye gelir.

14 Kaymakam Mahmut Bey, “Düzce İsyanı” sırasında 22 Nisan 1922 günü Geyve Boğazında şehit edilir. Yerine Miralay Atıf Bey gönderilir.

15 Mondros Mütarekesi’nin I. Maddesi Sevr Antlaşması’nın II. ve III. bölümleri, Lozan Antlaşmasının (Boğazlar Sözleşmesi) 4. Md. Erdoğan DÜMEN, Tarih İçinde Boğazlar, İst, 1990, s. 276-277; İsmail SOYSAL, Türkiye’nin Siyasi Antlaşmaları, c. I. Ankara 1989, s. 148-149

16 Hüsnü Hikmetoğlu, Yakın Tarihimizdeki Makaleleri, C. II, s. 265, C. III. s. 89, 165-170, Hüsnü Hikmetoğlu, Yakın Tarihimiz, İstanbul, 1962; Rahmi Apak, Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları, E.U. Basımevi, Ankara, 1957, s. 192-202.

17 ATASE, 414478 Kls. 624, Dos. 3, Fihrist 136; Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde..., s. 384-387, Türk İstiklal Harbi, C. 2, 2. Kısım, Gen. Kur Yayını, Ankara, 1991, s. 294-299.

Diğer iki alay (9. Girit ve 17.P. Alayları) Eylül 1920'de İzmit'e getirilir. Bu suretle bölge 11. Yunan Tümeni'nin sorumluluğuna verilmiş olmaktadır. Böylece Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat Paşa'nın dediği gibi "Dahili Cephe" olan Bilecik-İzmit-Bursa ve çevresi işgal kuvvetlerinin kontrolüne geçmiş oluyordu.¹⁸ Düşmanın Batı Anadolu'da Nazilli-Eşme-Demirci-Bursa hattına kadar ilerlemesi ile Boğazlar'ın da Anadolu ile bağlantısı kesildiği gibi İzmir için de geniş bir coğrafi alan kopmuş oluyordu.

KUVAYİ MİLLİYE VE FAALİYETLERİ

23 Temmuz'da başlayan Erzurum Kongresi akabinde 8 Ağustos 1919'da ülke genelinde yayınlanan bir bildiri ile memleketi haksız yere işgal eden İtilaf devletlerine karşı, Türk bağımsızlığını korumak için, Milli Kuvvetlerin kurulması, milletin kendi iradesi ile egemenliğine sahip çıkması duyurulmuştu. Bunun yanında Osmanlı vatandaşı olan Ermeni, Rum ve bazı Çerkezler işgal kuvvetleri ile birlikte hareket ederek, kurdukları çetelerle köyleri basmakta idiler. Bu duruma göre Ordusu terhis edilen, silahları alınan Türk halkı, nefsi müdafaa durumunda bulunuyordu. Bu ve benzeri düşüncelerden hareketle bölge halkı kendi arasında teşkilatlanmaya başladı.¹⁹ 13 Kasım 1919'da işgale karşı gizli bir faaliyet göstermek ve karşı koymak üzere İstanbul'da kurulan "Karakol Cemiyeti"²⁰ tarafından örgütlenen Kocaeli'ndeki Kuvayi Milliye Çeteleri'nin başlıca görevleri

Yukarıda açıklananlardan başka İstanbul-İzmit Batı Cephesi arasındaki askeri personel ve malzemenin akışını sağlamaktır. Bunun yanında Fener Rum patrikhanesi bölgeyi Rumlaştırarak üzere Rum muhacirler getirmekte, bu konuda çalışma yapan Kordos Cemiyetleri de ona yardımcı olmaktadır. Karakol Cemiyeti bunlarla da mücadeleler yapmıştır. Başlangıçta İzmit Jandarma Kumandanı Yzb. Kerim Bey'in koordinesinde daha sonra Maltepe Atış Mektebi Müdürü Yenibahçeli Şükrü (Oğuz) Bey'in emrinde faaliyet gösteren ve bölgede görev yapan belli başlı Kuvayi Milliye çeteleri şunlardır:²¹

İzmit Körfezi'nin kuzeyinde (Gebze-Tavşancıl bölgesinde):

Yahya Kaptan,²²

Küçük Aslan,

Büyük Aslan,

18 Cebesoy, Milli Mücadele..., s. 229, Ali Fuat Paşa heyeti Temsiliye tarafından 9Eylül 1919'da "Garbi Anadolu Umumi Kuvayi Milliye Kumandanlığı"na atanır. Daha sonra bu kumandanlık "Batı Cephesi" olarak değiştirilir (25 Haziran 1920) Ali Fuat Paşa bu görevini 9 Kasım 1920'ye kadar sürdürmüştür.

19 Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde..., s. 70. Fahri Can, "İlk Milli Mukavemet Nasıl Kuruldu", Yakın Tarihimiz, C. I, s. 11-14.

20 Karakol Cemiyeti bir bakıma İttihat ve Terakkinin devamıdır. Kuruluşu Enver Paşa'nın ülkeyi terk ettiği Eylül 1918'e kadar uzanır. Aralık 1920'de TBMM'nin emri ile kapatılır. İsmet Görgülü, Sesli Belgelerden Harp Hatıraları, Harp Akademileri, İstanbul, 1989, s. 36; Fethi Tevetoğlu, Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar, Ankara, 1984, s. 4; Türk İstiklal Harbi, C. VII. Ankara, 1975, s. 109

21 Fahri Can, "İlk Milli Kuvayiye Nasıl Kuruldu", Yakın Tarihimiz, C. II, İstanbul 1962, s. 29; Özdemir, Dünden Bu Güne..., s. 41-60; Şemsettin Arkan, Karamürsel, Ankara, 1972, s. 234-278; Karakol Cemiyeti için bkz. F. Tevetoğlu adı geçen eser, diğer gizli cemiyetler için TLH, c.VII, s. 109 ve devamı

22 Yahya Kaptan 1891 Yanya doğumludur. Balkan Savaşında Sırp ve Bulgar çetelerine karşı savaşmış, I. Dünya Savaşı sonunda Enver Paşa tarafından kurulan "Teşkilat Mahsusa'ya girerek Irak bölgesinde komitacılık yapmıştır". Mondros Mütarekesi'nden sonra İstanbul'a İtilaf Devletlerinin gelmesi ile (13 Kasım 1919) Tavşancıl'a gelmiştir. Karakol Cemiyeti ile bağlantılı olarak Mustafa Kemal Paşa'yı desteklemiştir. Tavşancıl üzerinden Anadolu'ya personel ve silah göndermiş, İstanbul Hükümeti tarafından 8 Ocak 1920'de Tavşancıl'da şehit edilmiştir. H.İzzettin DINAMO, Kutsal isyan, c. IV, İstanbul 1990, s.5-50, Turgut ÖZEL, "Kocaeli Yarımadasında Milli Mücadele ve Yahya Kaptan", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Türkiyat Enstitüsü.

İpsiz Recep,
Sarı Aslan,
Bulgar Sadık,
Yüzbaşı Nail,
Gebzeli Rifat Kaptan.

Karamürsel ve civarındakiler,²³

Gökbayrak Müfrezesi
Doktor Enis Bey Müfrezesi,
Karamürsel Taburu,
Ne Olursa Olsun Taburu,
Yalovalı İbrahim Reis,
Terzi Laz Mevlut (85 kişi),
Adem Çavuş Çetesi (40 kişi),
Aktopraklı İsmail Efendi Çetesi (40 kişi),
Pomak Hasan Çetesi (40 kişi),
Fatma Seher (Kara Fatma) Çetesi.
Bu güçlerden Karamürsel ile ilgili olanları aşağıda anlatılacaktır.

DOKTOR ENİS BEY MÜFREZESİ:

Milis Yüzbaşı Dr. Enis Fahrettin Bey Mütareke'den sonra Tıp Fakültesi'nin son sınıfından ayrılmış ve Kuvayi Milliye Teşkilatı'na girmişti. Bir ara Bekirağa Bölüğü'nde hapsedilir. Enis Fahri önce Tavşancıl bölgesinde faaliyet gösteren Yahya Kaptan ile çalışmıştı. O'nun 8 Ocak 1920'de Tavşancıl'da İstanbul Hükümeti tarafından şehit edilmesi üzerine Karamürsel'e gelmiş, bu arada Bursa ve civarına savunmasından sorumlu Alb. Bekir Sami ile de işbirliği yapmıştı.

100 kişilik bir kuvvet olan çete Bursa valisi Hacim Muhittin (ÇARIKLI)'nın yardımları ile kurulmuştur. İzmit'te konuşlu 24.Tümen Komutanı (Şehit) Mahmut Bey emrinde olarak İzmit ve havalisi Kuvayi Milliye kumandanı olarak görevlendirilmiş olan Enis Bey'in en önemli olaylarından birisi; Karamürsel'deki Padişah yanlısı Kuvayi İnzibatiye kuvvetlerine yardım eden askeri ve mülki zevatı alıp Milli Hükümetin organlarına teslim etmesidir. Bilindiği gibi Padişah Vahdettin'in aynı zamanda eniştesi olan Sadrazam Damat Ferit Paşa, Ankara Hükümeti'ni hiçbir zaman kabullenememiştir.

Ferit Paşa'nın Milli hareketi ortadan kaldırmak üzere yaptığı en önemli olumsuz çabalarından birisi "Kuvayi İnzibatiye"yi kurmasıdır. 18 Nisan kararname ile kurulması irade edilen, İstanbul'da toplanarak Seyri Sefain vapurları ile İzmit'e getirilen Kuvayi İnzibatiye Kuvvetleri 8 Mayıs 1922 günü Derince, Değirmendere ve Karamürsel iskelelerinden karaya çıktılar.²⁴ Karamürsel'e çıkışları sırasında Kaza Kaymakamı İsmail Bey ile Askerlik Şubesi Reisi Binbaşı Fuat Bey yardımcı olmuşlardı. Esasen bu kişiler sık sık İstanbul'a giderek oradan talimat ta almaktadırlar. Bu arada kasaba eski Belediye Reisi Hafız Abdurraufi ile dava vekili Osman Bey ile halktan bazı kimseler de Padişah yanlısı olup, bu kişilerce Kuvayi İnzibatiye'ye yardım

23 Ahmet Akyol, Kurtuluş Savaşında Yalova, Yalova, 1998, s. 18-26; Özdemir, Dünden Bu Güne..., s. 96 ve devamı. Hamit Pehlivanlı, Askeri Polis Teşkilatı, Ankara, 1992, s. 162-163

24 Görünüşte; İzmit bölgesindeki asayişin sağlanmasını hedefleyen ancak gerçekte işgal güçlerine yardımcı olmayı dolayısıyla Milli kuvvetlerimizin başarısızlığını amaçlayan bu hareket için ayda 30 lira maaş ile vasıfsız insanlar toplanmıştır. (bkz. Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde..., s. 349-360, TİH., C. VI., Ank. 1974, s. 119-123)

etmekte idiler. Dr. Enis Bey 8 Mayıs 1920 günü 100 kişilik çetesiyle, Karamürsel'e gelir, bu kişileri alıp götürür. Kaymakam ve Askerlik Şubesi Reisi İznik'te kurşuna dizilir, eski belediye reisi ile dava vekili Osman Bey burada asırlılar, diğerleri Karamürsel'e dönerler.²⁵ Dr. Enis Bey'in bu hareketi Kuvayi İnzibatiye'nin bölgede karşılaştığı ilk direniştir. Ancak Karamürsel'in yerlilerinden Arnavut Niyazi'nin organize ettiği Kuvayi İnzibatiye'nin olumsuz faaliyetleri bir müddet daha devam edecektir.

Dr. Enis Bey'in Karamürsel'e gelişinden birkaç gün sonra, 13 Mayıs 1920'de Bahçecikli Gürcü Aslan ve Değirmendereli Kazım komutasında bir "Kuvayi İnzibatiye" kuvveti İznik'ten Karamürsel'e gelmişti. Bunun üzerine Enis Bey'in Karamürsel'de bıraktığı miktarı az olan Kuvayi Milliye Müfrezesi bölgeden ayrılmış, şehir yine Kuvayi İnzibatiye'ye teslim olmuştu.

GÖKBAYRAK TABURU:

Kafkasya'dan Bursa'ya göç etmiş bir ailenin çocuğu olan Cemal Bey Bursa Askeri Rüştiyesi mezunudur. 1916 yılında gönüllü olarak Kafkas Cephesi'nde savaşmıştır. Cemal Bey'in rütbesi bazı belgelerde Yüzbaşı bazı belgelerde üsteğmen olarak geçmektedir. 20 Nisan 1920 tarihinde başlangıçta Kafkas göçmenlerin oluşturduğu Bursa gönüllü efradından 300 mevcutla teşekkül etmiştir. Daha sonra mevcut 600'e çıkacaktır. Sorumluluk sahası Yalova-İznik-Değirmendere hatlarının içinde kalan sahadır. Bu müfreze de yine bölgede bulunan 56. Fırka kumandanı Albay Bekir Sami Bey ile Bursa Valisi Hacim Muhiddin (ÇARIKLI)'nın yardımları ile kurulmuştur. Kumandanlığını Yüzbaşı (Dağıstanlı) Cemal Bey'in yaptığı müfreze Yalova, Karamürsel ve Değirmendere'den katılımlarla önce tabur daha sonra alay seviyesine çıkacaktır.²⁶ Zaman zaman bölgedeki diğer milli müfrezeler -mesela Şeyh Şamil Müfrezesi- taburun emrine verilecektir. Gökbayrak taburu başlangıçta Kocaeli'nden sorumlu 24. Tümen'in emrinde iken, 3 Temmuz 1920'den itibaren İznik'e gönderilmiş ancak her zaman Karamürsel ve civarının savunulmasından sorumlu olmuştur.

Bunun üzerine, Gökbayrak Taburu Kumandanı Yzb. Cemal Bey, 500 piyade 200 süvariden oluşan birliği ile 20 Mayıs 1920'de Karamürsel'i kuşatmıştı. Bu sırada kasabada Aslan Bey'in kumandasında olarak; Hamidiye Köyünden Hacı Kadir, Değirmendere'den Kazım ve İznitli Arnavut Niyazi gibi çetecilerin bulunduğu 500 inzibatçı vardır. Aslan Bey İznik'te bulunan İnzibat Kuvvetlerinin "İznik ve Havalisi Fevkalade Kumandanı" Süleyman Şefik Paşa'dan yardım ister (Bu yardım gelmemiştir).²⁷ Bu arada çatışma başlamış, yerli halk çatışma sırasında Karamürsel'in yakılmasından endişe etmektedir. Kadı Müftü ve Karamürsel'in ileri gelenleri Aslan Bey'in yanına giderek endişelerini dile getirirler, Aslan Bey buna rıza göstererek "Durumu Görüşmek Üzere" Cemal Bey'e bir mektup yazar. Gökbayrak Müfreze Kumandanı bu mektuba göre Arnavut Kazım'ı görüşmeler için Aslan Bey'e gönderir. Kazım Bey Kuvayi İnzibatiyelerin temsilcisi Arnavut Haydar Bey ile Türkçe/Arnavutça uzun uzun tartışırlar. Kazım Bey Haydar

25 Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde..., s. 354 (dipnotu dahil). Bu sayfalardaki bilgileri Nazmi Oğuz, (1904-.....) 'dan dinleyerek ve karşılaştırarak düzenledik. Adı geçen kişi bu dönemde Karamürsel'de yaşamış olup denizden gelen askeri malzemelerin taşınmasında görev almıştır. Karamürsel'de oturmaktadır.

26 ATASE, "Gökbayrak Taburu" koleksiyonu, klasör 32, dosya 186, fihrist 1-16, 1-17 ve 1-18; Cemal Bey ailesi Dağıstan'dan gelerek Bursa'ya yerleşmiştir. 41. Alayın kuruluşu Gökbayrak Müfrezesidir. Müfreze daha sonra tabur, 1 Şubat 1921'de bölükleri teşkilatlandırılarak iki tabur, 21 Şubat'ta 41. Alayın iki taburu teşkil olundu (Alayın diğer üçüncü taburu ipsiz Recep Müfrezesidir).

27 18 Nisan (Kuvayi İnzabatiye) kararname gereğince İznik ve Havalisi Fevkalade Kumandanlığı Harbiye Nezaretine bağlıdır. Süleyman Şefik Paşa hem bu kumandanlığı ve hem de "Kuvayi İnzabatiye Kumandanı"dır. Bilindiği gibi bu havalide başta Ahmet ANZAVUR olmak üzere bazı çeteler de Kuvayi İnzabatiye'ye bağlıdır.

Bey'e Erzurum Kongresi'nden itibaren sürdürülen Kurtuluş Mücadelemizin detaylarını anlatır, ancak görüşmelerden bir sonuç alınamaz, tekrar savaşıma karar verirler. Hatta Haydar Bey yanındaki arkadaşlarına; "Haydi muharebe başlayacak ateş ediniz" emrini bile verir. Bunun üzerine Kazım Bey telaşsız bir şekilde "Peki ben de geliyorum, muharebeye başlarız diyerek" ayrılır.

Ancak Aslan Bey, Arnavut Haydar Bey'in Ankara yanlısı olduğunu değerlendirmektedir. Nitekim Haydar Bey'in oğlu daha sonraki anlatımlarında bu düşüncüyü doğrulamaktadır. Bu defa; Kadı Müftü, Ramazan vaizcilerinden İsmail Hakkı ve Karamürsel'in diğer ileri gelenlerinden oluşan bir heyet Gökbayrak Müfrezesi'ne gitmeye karar verirler. Cemal Bey kendilerine "Milli Kuvvetler" in maksat ve amacını uzun uzun anlattıktan sonra Hoca İsmail Hakkı'ya dönerek; Hocam sen söyle, bizim tuttuğumuz yol mu doğru yoksa inzibatçıların tuttuğu yol mu? der. İsmail Efendi hiç düşünmeden Cemal Bey'in haklı olduğunu söylemesi üzerine, kan dökülmesini istemiyorlarsa Kuvayi İnzibatçıların, Karamürsel'i terk etmelerinin gerektiğini söyler. Heyet Karamürsel'e geldiğinde inzibatçıların kasabayı terk ettiği anlaşılır.²⁸ Diğer taraftan Kuvayi Milliye'nin Karamürsel'e girdiği 20 Mayıs günü Kuvayi İnzabatiye Komutanı Kiraz Hamdi Paşa ile birlikte teftiş için İzmit'e gelen Sadrazam Damat Ferit Paşa İnzibat kuvvetlerinin disiplinsizliğini gördükten sonra "Hayal Kırıklığı"na uğrayacaktır.

Birkaç gün sonra Bursa Valisi Hacim Muhiddin (ÇARIKLİ) ve ulemadan Bursa Mebusu Servet Bey Karamürsel'e gelerek halka Milli kuvvetlerin desteklenmesi yönünde nasihatte bulunurlar. Esasen Müfrezeye Kumandanı Yüzbaşı Cemal Bey, Karamürsel halkını zaman zaman köy camilerinde ve köy meydanlarında toplayıp uyarmış, eli silah tutan herkesi "Milli Mücadele"ye çağırmıştır. Başlangıçta Akçat köyünde karargahını kuran Gökbayrak Müfrezesi'nin bölgedeki faaliyetleri Kurtuluş Savaşı' boyunca devam edecektir. Bu arada Tabur, Ali Fuat Paşa tarafından 24-25 Ekim 1920'de Yunan kuvvetlerine karşı bağımsız olarak yapılan "Gediz Taarruzu" sırasında Kaymakam Atıf Bey'in emrinde olarak 24. Tümen komutanlığı emrinde savaşa katılmış ve büyük yararlılıklar göstermiştir. Birlik geçen zaman içinde giderek alay seviyesine kadar çıkacak, İnönü, Sakarya ve Büyük Taarruz savaşlarında kendisine verilen görevleri yerine getirecektir.²⁹

Kuvayi İnzabatiye'nin karşılaştığı bu ilk direniş üzerine Süleyman Şefik Paşa, İstanbul hükümetinden silah ve cephane talebinde bulunur, ayrıca İstanbul'da bulunan 2. Kuvayi İnzabatiye Alayı'nın da süratle bölgeye sevkini ister.³⁰ Halen bölgede bulunan inzibatçı kuvvetlerin körfezin diğer kıyılarından getirilip-götürülmesi için emrine bir gambot veya silahlandırılmış olarak- Kırangıç vapurunun verilmesini ister. Ancak bu istek yerine getirilmemiştir. Ali Fuat Paşa'nın emrinde olarak Milli Kuvvetlerin Kuvayi İnzabatiye'ye 14 Haziran 1920'de İzmit ve bölgesinde giriştikleri "Topyekün" taarruzla Kuvayi İnzabatiye ertesi gün (15 Haziran günü) tamamıyla yok edilecektir.³¹

1920 yılı Ekim ayı sonlarında Cemal Bey müfrezesinden bir bölük Karamürsel'e giderken Fulaçık köyünün Rumlarının ateşi ile karşılaşmış, geriye dönmek zorunda kalmışlardır. Ertesi gün

28 Rahmi Apak, İstiklal Savaşı'nda Garp Cephesi Nasıl Kurtuldu, İstanbul, 1942, s. 140-143; Arıkan, Karamürsel, s. 258-261

29 Türk İstiklal Harbi, II. Batı Cephesi, kısım 2,3,4,5 ve 6, Ankara 1994, ATASE, Gökbayrak Taburu Koleksiyonu

30 18 Nisan kararnamesi ile iki Kuvayi İnzabatiye Alayı teşkil edilmiş idi. Bunlardan I. Alay (65 subay 971 er) İzmit'te göreve başlamış iken II. Alay (94 subay 638 er) henüz Harbiye nezaretinde idi. TIH, c. VI. S. 121; ATASE, 5/5517, Kl. 449, Dos. I, F. 6

31 Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde..., s. 366-370; TIH, C. VI. s. 130-133

Cemal Bey müfrezesiyle köye gelir. Ancak köyde bulunan Rumlar ve hatta Ermeniler Yunanlar tarafından silahlandırılmışlardır. Bunun üzerine Cemal Bey köyü top ateşine tutar, hedef saldırgan Rumlar olmakla beraber Karamürsel'deki silahsız köylüler de zarar görür. Cemal Bey bu olay nedeniyle³² daha sonra eleştiriyi uğrayacaktır.

KARAMÜRSEL TABURU:

Büyük savaşlarda kentlerin kendi adını alan bir tabur veya alay kurmaları bir Osmanlı adettir. Mesela Balkan savaşlarında Samsun, Kayseri, Ereğli, gibi adlarla savaşan Tümenler bile vardır. Karamürsel Taburu da böyle kurulmuştur.

Ağustos 1920'de bölgedeki Kuvayi Milliye müfrezelerinin ve terhis olmuş Karamürselliler subayların katkısıyla kurulmuştur. Taburda mahkum er sayısı fazladır, bir başka deyişle hapisanede bulunan ve hapis cezasına çarptırılmış erler bu taburda çoğunluktadır. Ancak BMM'nin bilgisi dahilinde olarak bazı subaylar da görev almıştır. Aynı zamanda Karamürsel kaymakamı olan Yüzbaşı Hüseyin Avni Bey komutasında faaliyet gösteren Karamürsel Taburu, bölgenin savunulmasında etkin bir görev almıştır. İzmit ve havalisini savunmaktan sorumlu olan I. Mürettep Kolordu Komutanlığının emrinde olmuş, Başiskele Değirmendere gibi yerleşim yerlerinin savunulmasında görev almıştır. Bu nedenle de bölge civarında konuşlanmıştır.³³

Karargahı İzmit gölü batısındaki Pamukcaderbent'te olan taburun başlıca üç bölüğün temel görevi Değirmendere, Karamürsel ve Yalova gibi kasabaların savunulması olmuştur. 4 Mart 1921 günü bir Yunan torpidosu Gonca'ya yaklaşmış birkaç mermi attıktan sonra sahile 40 kadar askeri personel çıkardıktan sonra 6 kişiyi tutuklayarak bölgeden ayrılmıştı. Bu tarihten sonra Tabur denizden gelecek tehditleri de dikkate alarak kıyıya mevzilenecektir.³⁴ Karamürsel Taburu; Yunan Birlikleri'nin bölgeden çekilişi sırasında onu takip eden ve 4 Temmuz'da Karamürsel'e ilk giren Türk Birliği'dir. Bu tabur Kurtuluş Savaşı'nın diğer safhalarında -Mesela Sakarya Savaşı'nda- Batı cephesinin emrinde olarak "Karamürsel Müfrezesi" adıyla büyük yararlılıklar gösterecektir.

YALOVALI İBRAHİM:

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Artvin'den Akköy'e göç eden bir ailenin çocuğu olan İbrahim Ethem Bey Yalova'daki Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti ve Karakol Cemiyeti'nin destekleriyle kurduğu çete ile bölgenin güvenliğini sağlarken İstanbul-Karamürsel arasında denizden yapılan personel ve askeri malzeme naklinde büyük hizmetler yapmıştır. Aynı zamanda bir kaptan olan Akköylü İbrahim başlangıçta İstanbul hükümetini desteklemektedir. Damat Ferit Paşa ve Eski Dahiliye Nazırı Reşit Paşa ile görüşükten sonra Yalova bölgesinde iki-üç yüz kişiden oluşan bir bekçi teşkilatı kurmuş ve Dahiliye Nezaretinden bu iş için külliyetli miktarda para da almıştı. 1920 yılının başlarından itibaren başta Karakol Cemiyeti olmak üzere Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti üyeleri ile bölgedeki askeri ve sivil zevat Yalovalı İbrahim Reis ile giriştiği temaslarla onun "Kurtuluş hareketini" desteklemesini sağlamıştır.

Yalovalı İbrahim (İbo) bu görüşmeden itibaren özellikle İstanbul'dan Yalova ve Karamürsel'e

32 Rasil Koçal, Milli Mücadele Hatıraları, (Tarih ve Yer yok-Yalova Kitaplığı) s. 6

33 Yusuf Çam, Milli Mücadelede İzmit Sancağı, İstanbul, 1993, s. 122, ATASE, 5/5517, Kl. 1169, Dos. 2 Dol. 19, C. 2

34 Çam, Milli Mücadelede İzmit Sancağı. s. 121

denizden yapılan taşımalar ile Kuvayi Milliyecilere silah ve mühimmat sağlanmasında büyük yararlar sağlayacaktır. Mevcut çetesi ile Rum/Ermenilerin bulunduğu köylere baskınlar düzenleyen İbo 1920 yılının Eylül ayında Yunanlılar tarafından yakalanarak Atina'ya götürülür, savaş sonunda yapılan Lozan Antlaşması ile birlikte tekrar yurda dönerse de hakkında soruşturma açılır ve İstiklal Mahkemesi'ne gönderilir. Ancak çalışmalarını yakinen bilen Ali Fuat Paşa tarafından kurtarılır. 1929 yılında Yalova Hükümet Binası önünde bir saldırı sırasında hayatını kaybeder.

DiĞER MİLLİ ÇETELER:

Bu çeteler Uzundere Köyünden; Terzi Laz Mevlüt, Adem Çavuş, Deli Ömer, Aktopraklı İsmail Efendi, Pomak Hasan, Alaattin Bey çeteleridir. Karamürsel'i korumak için teşkil olunan bu çeteler, bölgedeki Ermeni ve Rum çetelerle mücadele verirken kasabayı işgal kuvvetlerine karşı da korumuşlardır.

Bu tarihlerde bölgede faaliyet gösteren ancak işgal kuvvetlerine hizmet eden gayri müslim çeteler de vardır. Bu çeteler ise genelde dört grup halinde faaliyet göstermektedirler.³⁵

Orhangazili Topal Kostî; Kılınç'taki gruba kumanda etmektedir.

Penik; Şavşak'taki gruba kumanda etmektedir.

Ohannes; Laledere'deki gruba kumanda etmektedir.

Artin; Karamürsel'deki gruba kumanda etmektedir.

Bunlardan Artin ve Ohannes Ermeni, diğerleri Rum'dur. Milli çetelerimiz bu çeteleri imha ederek, bölgeden sorumlu Kuvayi Milliye Kumandanı Ali Fuat Paşa'nın büyük takdirlerini de kazanmışlardır.³⁶ Karamürsel'in Kurtuluş Savaşı'ndaki geçirdiği evreler anlatılırken bu çetelerin faaliyetlerinden de söz edilecektir.

NE OLURSA OLSUN TABURU:

Bu tabur ile ilgili arşiv belgesine rastlanamamakla beraber 1920 ortalarından itibaren bölge insanların meydana getirdiği, Karamürsel'in kurtuluşu ile dağılan bir milis güç olduğu anlaşılmaktadır. Taburu oluşturanların bir kısmı Karamürsel'de mülki ve yerel idarede görev alan (memurlar) kişilerdir. Hendek'te şehit edilen 24. Fırka Komutanı Kaymakam Mahmut Bey'in amcazadesi İsmail Bey'in denetiminde Fevziyeli Davut, Aktopraklı Osman, Tahtalı'dan Ramazan ve Semetler'den Adem, İsa ve Mustafa gibi askerlikte çavuş olmuş bölge insanları tarafından kurulmuştur. Kocaeli bölgesindeki askeri birliklerde bulunan Karamürselliler askerler şehirlerinin yakıldığını öğrenmeleri üzerine kente gelirler. Bu erlerden bir kısmı birliklerine dönmeyerek Ne Olursa Olsun Taburu'na katılmışlardır. Taburun en önemli üyelerinden biri 23 Ekim 1920 katliamını önleyen Mehmet Efe'dir. Aktoprak ve Sermayeci köyleri arasında konuşlanmış olan ve mevcudu 500'ü bulan bu tabur Gökbayrak Müfrezesi ve Karamürsel Taburu ile birlikte hareket etmiş, Karamürsel'in kurtarılması ile (4 Temmuz 1921) dağılmış, bölgede konuşlu bulunan Mürettep Tümen emrine girmişlerdir.

35 Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde..., s. 239-241, Kazım Özalp, Milli Mücadele, Ankara, 1971, s. 153; Ahmet Akyol, Kurtuluş Savaşı'nda Yalova, Yalova, 1998, eserin çeşitli sayfalarında İbrahim Ethem ile ilgili bilgiler vardır.

36 Arkan, Karamürsel, s. 245, Özdemir, Düden Bu Güne..., s. 101-114; Nazmi Oğuz, "Karamürsel'deki Milli Çeteler", Özgür Kocaeli Gazetesi, 4 Temmuz 1996 Ekim.

Bu konuda bilgisine müracaat ettiğimiz 1910 Karamürsel doğumlu Nazmi OĞUZ, taburu bilmektedir. O dönemdeki en disiplinsiz ve dağınık birliğin bu tabur olduğunu anlatan Nazmi Bey, denizden yapılan taşımalarda bu taburun büyük gayretler sarf ettiğini belirtmektedir.³⁷ Yukarıda da belirtildiği gibi Karamürsel yerlilerinden oluşan bu birlik İstanbul'dan Anadolu'ya yapılan silah nakliyatında büyük hizmetler yapmıştır.

İŞGAL KUVVETLERİ KARAMÜRSEL'DE

Karamürsel mevcut coğrafi stratejisi nedeniyle Anadolu'nun denize açılan bir iskelesi durumundadır. Kurtuluş Savaşı sırasında buradan Anadolu'ya ve özellikle Batı Cephesi'ne pek çok askeri taşımalar olmuştur, bu konudaki araştırmalarımız daha sonra anlatılacaktır. Gerek İngiliz ve gerekse Yunan kuvvetleri bu taşımalara engel olmak masadı ile Karamürsel'e çok büyük baskılar uygulamışlardır. Bu nedenle Kurtuluş Savaşı sırasında Karamürsel 4 defa işgale uğramıştır; bu işgaller tarih sırasına göre

25 HAZİRAN 1920

I. Dünya Savaşı'ndan sonra 19 Ocak 1919'da Paris'te toplanan İtilaf Devletleri temsilcileri Osmanlı İmparatorluğu'nun yok olmasını içeren Sevr Barış Antlaşması'nın taslağını San Remo görüşmelerinde hazırlamıştı. Taslak Barış Antlaşması'nın görüşmeleri için 11 Mayıs'ta Paris'e gelen Tevfik Paşa Barış taslağını incelemiş, koşulları ağır bulduğundan görüşmelerden çekilmişti. Bunun üzerine İtilaf Devletleri Osmanlı Devleti'ne 1 aylık düşünme süresi tanımıştı. Bu arada Antlaşma'nın kabulünü sağlamak üzere Yunan Kuvvetleri'nin ilerlemesini desteklemişlerdi.

Kurtuluş Savaşımız için 1920 Haziran ayı bu nedenle çok hareketli geçmiştir. İngiliz savaş gemileri 18 Haziran'da askeri kumaş üreten İzmit Çuha fabrikasını bombalayıp çalışmaz hale getirirken 25 Haziran'da TBMM Batı Cephesi'ni kurmuş komutanlığına da Ali Fuat Paşa'yı atamıştı. İstanbul Hükümeti tarafından Milli Mücadele'yi engellemek için kurulan Kuvayi İnzibatiye de yine bölgeye bu ay içinde gelmiş 13/14 Haziran gecesi taarruz etmişlerdi. 5 Haziran günü denizden Değirmendere iskelesine gelen Yunan kuvvetleri 6 Haziran günü Karamürsel'e gelirlir ve halkı tehdit ederler.³⁸ Yine bu günlerde Yunan kuvvetleri Balıkesir bölgesinde bulunmaktadır ve Bursa'nın işgaline yönelik Batı'ya ilerleyişini devam ettirmektedir. Bu arada İstanbul'daki depolardan Anadolu'ya silah ve mühimmat nakli bütün hızı ile devam etmektedir. 15 Haziran gecesi Karamürsel'in Pazar köyünden Mustafa ve Ahmet kaptanlara ait Avniye ile İsmet motorları Haliç'teki Karaağaç Cephane deposundan yaptıkları kaçakçılık İngiliz kuvvetlerini pek sinirlendirmiştir. İstanbul Hükümeti'ni bu konuda sıkıştırdıkları gibi pek çok şüpheliyi de sorguya çekmiş, birkaç gün Haliç'e motor girmesine engel olmuşlardır.

25 Haziran sabahı şehrin doğu tarafına demirleyen 4 büyük ve 2 küçük savaş gemisinden oluşan İngiliz filosu -diğer kıyılara göre daha sığ olan- Küçükdere ile Şayak fabrikası arasında 800 civarında asker çıkarmıştı. İngilizler bu hareketleri ile gerek Güney Marmara'daki -Gemlik önlerindeki- deniz güçleri ile askeri olarak Yunan kuvvetlerine yardım ederken bölgedeki ida-

37 Koçal, Milli Mücadele Hatıraları, s. 11; Çam, Milli Mücadelede İzmit Sancağı, s. 125, Özdemir, Dünden Bu Güne..., s. 114, Rami Apak, Garp Cephesi Nasıl Kurtuldu, Ankara, 1990, s. 164-167, Nazmi Oğuz ile 7 Temmuz 1999'da yapılan konuşma

38 Zeki Sarıhan, Kurtuluş Savaşı Günlüğü, C. III, Ankara, 1995, s. 161.

recilere verdikleri direktiflerle “Yunan kuvvetlerinin Batı yönündeki ilerleyişini desteklemektedirler”³⁹ 25 Haziran 1920 sabahı Karamürsel’de 800 askeri ile sahile çıkan İngiliz kuvvetleri şehri kuşatırlar. Harp gemilerinden sahile gelen nakliye vasıtalarına veya diğer durumlara ait bilgilerin filo komutanına bildirilmesi için sahilde bir İngiliz deniz eri ağaca çıkararak görünür işaretlerle gemilere bilgiler vermektedir. Milli çeteciler bu eri vurur.⁴⁰ Bu arada bölgeden sorumlu 24. Fırka Komutanlığına da bilgi verilmişti.

İngiliz işgal komutanı kasabada tellal bağırtıp vurulan İngiliz eri için bir şey yapılmayacağını kasaba halkı ile iyi geçinmek istediklerini, halkın Debboy binası önünde toplanmasını bildirir. Ancak bu sırada İngiliz birliklerinin bir kısım kuvvetleri Küçükdere bölgesinde Pomak Osman çetesi ile çarpışmaktadır. Çarpışmada Türkler bir şehit İngilizler bir yaralı vermiştir. İngiliz komutanı, Debboy binası (Nazmi Oğuz bu binanın askeri hizmete ayrıldığını ve şimdiki Ziraat Bankası’nın bulunduğu yer olduğunu beyan etmektedir) önünde toplanan halka; Anadolu’ya yönelik olarak İstanbul’dan yapılan deniz nakliyatını kastederek;

“Bu bölge uluslararasıdır, Milli Kuvvetler buraya gelecek olurlarsa bunları İngiliz birlikleri vura-caklardır, ancak sizler sükunetle yaşayınız” diyerek halkı bir yandan sakinleştirirken diğer taraftan da yapılan bu işgale alıştırmaya çalışır. Bunun yanında telgrafhanenin bulunduğu binaya arama yaparlar, buldukları silahları alırlarken telgraf santralini de çalışmaz hale getirirler. İngiliz birliği daha sonra gemilerine binip kasabayı terk ederler.⁴¹ Terk ederken Küçükdere civarında bıraktıkları kuvvetler, burada bulunan 10 kişilik çetemize ateş etmiş, açılan ateş sırasında bazı askerleri de yaralanmıştır.

Karamürsel Kaymakam vekili ve aynı zamanda Jandarma Komutanı olan Binbaşı Kemalettin Bey Yalova’dan BMM Reisliğine 26 Haziran 1920 tarihinde yukarıdaki olaylarla ilgili açıklamalarda bulunur:

- İngilizler hükümet binasındaki evrak ve defterleri tahrip etmişler, bazı belgeleri bu arada kırtasiye malzemelerini de almışlar.
- Jandarma kumandanı masasında bulunan personel maaşlarını almışlar.
- Hapishaneyi açarak içerdekileri salıvermişler, bu arada Harambolas adlı Rum’u -kendilerine karşı olduğu için- alıp götürmüşlerdir.
- Telgrafhaneyi tahrip ederek Milli Kuvvetlerimizin bulunduğu İznik’le ve Yalova ile irtibatları tamamiyle kesmişlerdir.⁴²

Kasabada bulunan Kuvayi Milliye Müfrezesi ve Jandarma takımı gelen işgalci güçlere bir şey yapamamanın ezikliği içindedir. Gelen Jandarma takımı komutanı Yzb. (Arnavut) Rasim, İzmit’teki 24. ve Bursa’daki 56. Fırkaya silah ve cephane talebinde bulunursa da bir cevap ala-

39 Bu desteğin temelinde 19-26 Nisan 1920 tarihlerinde arasında İtalya’nın Sanremo şehrinde toplanan konferans kararlarının Paris konferansında Osmanlı temsilcisi Tefik Paşa’ya kabul ettirilmesi (11 Mayıs 1920) yatmakta idi. Konferans kararlarına göre İstanbul Halifeliğinin başkenti olarak kalmaktadır. İzmir ve Trakya Yunanlılara, Güneydoğu Fransızlara, Güneybatı İtalyanlara verilir.

40 Çam, Milli Mücadelede İzmit Sancağı, s. 84, Akyol, Kurtuluş Savaşında Yalova, s. 39, Ankan, Karamürsel, s. 259 (semafor iki elde sarı/kırmızı bayrak ve kol işareti ile haberleşme, gemiler arasında yapılır)

41 Apak, Garp Cephesi..., s. 137; Cemalettin Özbay, “Karamürsel’in Tarihimizdeki Yeri”, I. Karamürsel Denizcilik Sempozyumu, K.O.Ü. Yayınları, Kocaeli, 1996, s. 4

42 Hacim Muhittin Çarıklı, a.g.e., s. 260, Belge No: 30

maz.⁴³ Olaydan iki gün sonra 27 Haziran günü bir İngiliz torpidosu ile 1 subay, 1 tercüman ve 10 er yine Karamürsel'e gelirler, Jandarma kumandanlığından geçen gün burada bıraktıkları telgraf malzemelerini isterler. Jandarma kumandanı kendilerinin silahlı olmadıklarını ancak bu malzemelerin "Kuvayi Milliye"nin emirleri gereğince iade edilemeyeceğini bildirmesinin yanında gerekirse çatışmaya girebileceklerini de beyan ederek malzemeyi vermez. Bunun üzerine İngilizler şehirden ayrılırlar.

II TEMMUZ 1920

Birinci Dünya Savaşı sonunda Paris'te 19 Ocak 1919'da 32 devletin katılımıyla Paris Barış Konferansı toplanmıştı. Konferansta görüşülen konulardan birisi de Osmanlı'nın tamamen yok olması ve yerine yeni bir Türk devletinin kurulmasına ait planlama idi. Ancak bu görüş Konferans'a delege olarak gönderilen Tefvik Paşa, Damat Ferit Paşa tarafından kabul edilmemişti. Bunun üzerine Batı Anadolu üzerinden Yunan ilerleyişi desteklenmişti.⁴⁴ 15 Mayıs 1915'te İngiliz kuvvetlerinin de destekleri ile İzmir'e çıkan Yunan kuvvetleri 12 Haziran'da hemen bütün Batı Anadolu'yu ele geçirdiler. Ancak bu hızlı ilerleme, Paris Barış Konferansı'nda da tepki ile karşılanmıştı. Bunun üzerine İngiliz General Milne İzmir'e gönderilerek bir Sınır Tespiti Komisyonu kurulmuş ve 12 Haziran 1919 tarihi itibarı ile mevcut durum yani Aydın-Manisa-Ayvalık-Turgutlu kentlerinin Batısı Yunan kuvvetlerine doğusu ise Türk kuvvetlerine bırakılmıştır. Paris Barış Konferansı "General Milne Hattı" olarak ta bilinen bu hattı 12 Ağustos 1919'da onaylanmıştır.

Ancak Yunan kuvvetleri İtilaf devletlerinin de yardımı ile zayıf Türk kuvvetlerinin Yunanlılar u bağlamda olarak karşısında ilerleyişlerini devam ettirmişlerdi. 22 Haziran 1920'de Milne hattını geçip Balıkesir ve Bursa vilayetlerini işgal ederek Anadolu'nun içlerine doğru ilerlemeye başlamışlardı. Bu suretle Marmara'nın güney kıyılarını özellikle İzmir Körfezi'ni işgal ederek Ankara veya Batı cephesinin İstanbul ile irtibatını kesmeyi planlamakta idiler. Yunanlılar Bursa'yı işgal ettikleri 8 Temmuz 1920 tarihinden sonra 11 Temmuz 1920'de Karamürsel'e geldiler. Bu onların Karamürsel'e ilk gelişleridir. Gelişlerinin temel sebebi İstanbul'dan Ankara'ya yönelik yapılan askeri nakliyatın engellenmesi, Karamürsel iskelesinin çalışamaz hale gelmesidir.

İngiliz savaş gemisinden 11 Temmuz sabahı Ereğli'de karaya çıkan 400 mevcutlu Yunan taburu 4 km'lik yolu yürüyüş ile geçerek aynı gün öğleden önce Karamürsel'e gelmişti. Yunan taburunun Karamürsel'de bulunduğu 36 saatlik süre içinde İngiliz torpidosu onları desteklemişti. Yunan birliği iskelede ve/veya başka yerlerde İstanbul'dan getirilip Anadolu'ya sevk edilmek üzere beklemekte olan askeri malzemeleri aramıştı. Ancak herhangi bir askeri malzeme bulunamamıştı.

Yunan taburu askerleri Karamürsel'de bulunduğu süre içinde kasabada ve civar köylerde pek çok çapulculuk yapmışlardı. Yaptıkları sokak çatışmalarında Akçat köyünden Jandarma Ahmet'in oğlu Halil, Keleşoğullarından Mehmet Şükrü, Muhacir Veysel, Demirci Remzi, Muhızıroğlu Ahmet ve Boşnak Rasim ile Boşnak Beşir'in oğlu Nazif'i şehit etmişlerdi.⁴⁵ Yunanlılar

43 Çam, Milli Mücadelede İzmir Sancağı, s. 84, 124. Fırka bu isteği karşılamamış, Bursa'daki 56. Tümeni tavsiye etmiştir. Oysa bu sırada 56. Tümen Yunanlılarla çarpışmaktadır. 8 Temmuz'da Bursa'nın işgali ile 56. Tümen doğuya çekilir.

44 Türk İstiklal Harbi, II. Cilt, 2. K. Genelkurmay Yayını, Ankara 1991, s. 396, Paris Barış Konferansı için bkz. Fahri Armaoğlu, 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi, Ankara, 1986, s. 145

45 Bu isimler Karamürsel Belediye binasının yanındaki Atatürk büstü kaidesinin bir yüzünde yazılıdır; C. Özbay,

şehirden ayrılırken halktan kendilerine mukavemet eden 29 kişiyi İstanbul'a götürmek üzere yanlarına almışlardı. Sonradan bu şahıslardan bazılarının cesetleri sahilde bulunmuştu ki bu da bu kişilerin yolda denize atıldıklarını göstermektedir.⁴⁶ Yunanlıların kasabada buldukları sırada Pomak Hasan, Terzi Laz, Mevlüt ve Aktopraklı İsmail çeteleri kendilerine rahat vermemiş, onları devamlı taciz etmişlerdir. Yunanlılar şehri terk etmekle beraber bir kısım unsurlarını (11.Tümen istihbarat birimini) şimdiki belediye binasının ait katına yerleşmişlerdi. Bu günlerde Karamürsel'in 15 km batısındaki Bahçecik kasabasında İzmit Mutasarrıfı İbrahim Bey'in koordinesinde padişah yanlısı (Kuvayi İnzibatiye) kuvvetler Ermeni ve Rum çetelerle iş birliği yapıp İstanbul'a yakın bir hükümet kurmayı planlamakta idiler. Durum Karamürsel Kaymakamı tarafından 24.Tümen komutanlığına bildirilmişti.⁴⁷

18 TEMMUZ 1920

Yunanlılar Karamürsel'e ikinci kez 18 Temmuz'da gelmişlerdi. İstanbul'dan bir arabalı vapurla gelen 400 kişilik Yunan taburu kasabada 3 gün kalmış ve buradan Yalova'ya gitmişti. Bu üç gün içinde kasabayı kuşatmışlar ve Akçat köyünde karargah kurmuş olan Karamürseli çeteler ile çatışmalar yapmışlardı. Halk zaten dağlara kaçmıştır. Bu sırada İngiliz birlikleri kasabanın 20 km doğusunda Çuha (veya Şayak) fabrikasında bulunmaktadır.⁴⁸ 15 Ağustos'tan itibaren bu bölgede 16.Yunan Alayının bir taburu yerleştirilecektir. Yunanlılar bu gelişlerinde kasabada 77 kişiyi öldürmüşler, 15 kişiyi yaralamışlar, 3'ü kız 20 kadına tecavüz etmişlerdir.⁴⁹ Bu arada Şeyh Felabi'nin torunlarından Kara Bali bey tarafından yaptırılan "Karabalıbey Camii" ni de yakıp yakmışlardır.

Yunan askerlerinin verdikleri zarar 9.785.460 lirası, taşınmazların yakılıp yıkılması olmak üzere toplam 10. 222. 303 liradır. (1 lira bir Osmanlı altınıdır). Yunanlıların gelişlerinin asıl amacı İstanbul'dan Anadolu'ya yapılan "Askeri Personel ve Malzeme Nakliyatı"na engel olmak üzere Karamürsel halkını ve bölgedeki Milis Güçleri sıkıştırmak, onlara korku vermektir. Öyle ki Yunan atlıları ellerinde gaz tenekeleri ile rastladıkları Türk vatandaşlarına gaz dökmekte arkasından kibritle -diri diri- yakmaya çalışmaktadırlar.

Bu sırada Yunan ilerleyişi Uşak istikametinde devam ettiğinden bölgede bulunan Yüzbaşı Dağistanlı Cemal Bey'in kumanda ettiği Gökbayrak Taburu, Batı Cephesi Komutanlığı emrinde olarak İznik bölgesine intikal etmişti.⁵⁰ Bölgede Gökbayrak taburunun ayrılmasından doğan boşluğu doldurmak üzere Ağustos ayında teşkil edilen Karamürsel Taburu -veya müfrezesi- bölgeyi nizami esaslar içinde koruyacaktır. Taburun bölge savunması için ihtiyaç duyduğu paranın temini için İznik'te bulunan "Yalova Mal Sandığından" talepte bulunuldu. Ancak Gökbayrak Taburu mevcut parayı makbuz mukabilinde aldığından Karamürsel Taburu'na para yardımı yapılamadı.

1920 Temmuz ayının üçüncü haftasında, Genelkurmay Başkanına direkt olarak bağlı olarak Askeri Polis (AP) teşkilatı kuruldu. Teşkilatın esas görevi: "Ordu gerisinde ve ordu mintikasın-

a.g.t.

46 ATASE, Kls. 681, Dos. 57, F.1; Rahmi Apak, Garp Cephesi..., s. 137; Rahmi Apak. İstanbul'a götürülenlerin 29 kişi olduğunu belirtiyor; Özdemir, Dünden Bu Güne..., s. 145.

47 ATASE, Kls.894, Dos.9 F.67

48 ATASE, 21.7.1336 tarihli evrak arşivi 6/365, Dos. 8, Dolap15, Göz. 1; Akyol, Kurtuluş Savaşında Yalova, s. 38

49 TBMM, Zabıt Ceridesi, CXV, s. 238 (Özel, Kocaeli ve Sakarya...dan nakil s. 161)

50 ATASE, 4/4478, Klasör 825, Dos. 9, F. 18

da düşmanın, casusluk faaliyetleri, propagandası ile gizli teşkilat kurması ve karışıklık çıkartmasını engellemek, karşı tedbirler almak" idi.

Teşkilatın bir diğer görevi de Anadolu ve İstanbul'daki Müslüman halkın maneviyatlarını yükseltmek üzere önemli bilgileri içeren broşürlerin dağıtılması idi. Bu bağlamda olarak savaş bölgelerine özellikle denizden gelip-giden şahıs ve/veya araçlar etkin bir kontrol edilecekti. Batı Cephesi Komutanlığı'na bağlı Batı Cephesi Askeri Polis Teşkilatı Bakanlığı'na bağlı olan teşkilat I ve II. Sınıf şubeler ile şubelerin bulunmadığı yerlerde İrtibat Subaylığı olarak kurulmuştur. Bu cümleden olmak üzere Karamürsel'de bir şube açılarak bir müdür, iki sivil yazıcı memur, bir polis, iki inzibat görevlendirildi.⁵¹ İrtibat Subaylığı görevi ise Cökbayrak Taburu'ndan bir Kuveyi Milliyeci görevlendirildi. Teşkilat ileride daha geniş anlatacağımız "Deniz Nakliyatı" nın gereği biçimde güvenli ve gizli bir şekilde icrası için Karamürsel bölgesinde istihbarat, güvenlik ve benzeri çalışmalar yapmıştır. Bir başka deyişle Askeri Polis Teşkilatı'nın Karamürsel'deki temel görevi İstanbul'dan yapılan deniz nakliyatını emniyet ve güvenlik açısından organize etmektir. Karamürsel'de faaliyet gösteren Askeri Polis Şubesi Milli çetelerin tavır ve tutumlarını da takip etmiştir. Örneğin Yalova'lı İbrahim hem İngilizler ile ve hem de bölgeden sorumlu (Ertuğrul Grubu komutanı) Miralay Kazım (ÖZALP) ile iyi ilişkiler içinde olduğu yakinen takip edilmiştir. Yine Askeri Polis Şubesi'nin bir diğer tespiti de Ermeni çetelerinin Karamürsel'in hemen batısında olan Laledere Köyüne 22 Eylül 1920'de yaptıkları baskındır. Ermeniler küçük yaştaki çocukları öldürmekle kalmamışlar bir de şehri yakmış şube öldü sanılıp bırakılan 4 yaşındaki dört yaşındaki bir çocuğu Karamürsel'e getirmişti.⁵² sonra da kaçmışlardı. Öte yandan Karamürsel'de bulunan Çuha ve Şayak Kumaş Fabrikası'nın mamullerine BMM'nin 16.9.1920 tarihinde çıkardığı 221 sayılı icra vekilleri kararıyla el konulmuştu.⁵³ Alınan karar gereğince Milli Ordu'nun elbiseleri bu kumaşlarla dikilecekti.

1920 yılının Ağustos ayı tüm ülkenin bütün sorumluluğunu yüklenmiş olan TBMM için çok hareketlidir. Bir taraftan Adapazarı-Hendek ayaklanması ile uğraşırken diğer taraftan da Osmanlı İmparatorluğu tarafından imzalanan Sevr Antlaşması (10 Ağustos 1920) tanımamaktadır. Antlaşma gereğince Boğazlar Bölgesinin ayrı bir otoriteye (Boğazlar Komisyonu) teslim edilmesi gerekmektedir. Karamürsel ise Boğazlar Bölgesi içinde yer almaktadır.⁵⁴ Bu nedenle Karamürsel ayrı bir değer kazanmış oluyordu.

İtilaf Devletleri açısından ise giderek ülke kaderine etkin biçimde hakim olan Ankara Hükümeti'nin ülkenin topyekün savunulmasına destek imkanlarını yok etmek birinci öncelik taşımaktadır. Bu bağlamda Anadolu içlerine ilerletilen Yunanlılar yine bu düşünceyle yani Anadolu'nun İstanbul'dan desteklenmesine engel olmak üzere Karamürsel'e gelmektedirler.

23 Ekim 1920

Yunanlıların Karamürsel'e üçüncü gelişleri 23 Ekim 1920 tarihine rastlar, durumdan haberdar olan Kaymakam vekili Refik Bey sabahleyin tellal bağirtip "halkı sükunet içinde bulunmasını ve evlerinden ayrılmamalarını günlük işlerini yapmalarını yani -diğer zamanlarda olduğu

51 Hamdi Pehlivanlı, Kurtuluş Savaşı İstihbaratında Askeri Polis Teşkilatı, Ankara, 1992, s. 12, 25, 33, 65.

52 A.g.e., s.139

53 Kararnamede ödemeler için Bursa Valisi Hacim Muhittin (Çarıklı)ya müracaat edilmesi belirtilir. Nitekim 16.01.1929'da çıkan7479 sayılı icra vekilleri kararı ile ödemeler yapılır (Bakanlık Arşivi kutu Dosya 12, 13 evrak 3,9)

54 Stefanos Yerasimos, Türk Sovyet İlişkileri, İstanbul, 1979, s. 587

gibi- dağa çıkmamalarını” söyletir. Öğlen vakti Yalova’da bulunan süvari alayına bağlı taburdan arabayla şehre gelen Yunanlı kumandan doğruca hükümet binasına gider. Bu sırada Karamürsel’in güneyinde İznik’in Çakırcalı köyü civarında bulunan “Karamürsel Taburu” ve bölgedeki diğer Milis çeteler buralarda bulunan Yunan kuvvetlerine saldırmaktadır. Merdigöz’lü (Avcıköy’lü) David adlı Ermeni, durumu Yunan kumandana bildirir. Yunan kuvvetlerinin kötü niyetini sezen halk sokaklardan süratle dağılarak evlerine kapanır. Saat 18 civarında Yalova yönünden bir piyade taburu ile Pazarköy yönünden de yine bir Yunan Piyade taburu Karamürsel’e gelmiştir. Taburlar beraberlerinde 4 adet dağ topu getirmiştir.⁵⁵ Bu sırada iki Yunan torpidosu kasabayı top ateşine tutmaktadır. Atışlar sırasında şehirde bulunan Şayak fabrikası yıkılmış, çalışamaz hale gelmiştir.

Bu sırada Laz Mustafa Efendi komutasında toplanmış olan Terzi Laz Mevlüt 85 kişilik çetesi ile Teke- Yalakdere şosesinin güneyinde Yunan taburlarına saldırmış ve Yunan taburunu burada tutmuş hatta mevzilerini terk etmeye mecbur etmiştir. Ancak denizden Yunan torpidolarının açtığı ateşe dayanamayarak buldukları siperleri terk etmeye mecbur kalmıştır. Yunan askerleri ancak Laz Mevlüt’ün çetesinden kurtulduktan sonra şehre girebilmiştir. Aynı gün İzmit Körfezi’nde sefer yapan Seyri Sefain İdaresine ait Kırlangıç vapuru Karamürsel iskelesine -şehirdeki silahlı çatışma nedeniyle- uğrayamaz ve Hereke’ye geri döner’. Yunan torpidolarının atışlarıyla yıkılan “Şayak fabrikası”na ait tezgahlar bir hafta sonra İstanbul’a taşınır.⁵⁶ (Şayak fabrikası ile ilgili geniş bilgi ileride anlatılacaktır)

Ertesi gün (24 Ekim 1920) Yunanlı kumandan kasabadaki 15 yaşından büyük tüm erkekleri hükümet konağı önünde sıraya dizer. Onlardan Anadolu’ya gönderilmek üzere İstanbul’dan getirilen ve halen evlerinde saklanan silah ve cephanenin teslimini ister. Ayrıca Mustafa Kemal ve onun kuvvetlerine yardım etmemelerini aksi takdirde kendilerini öldürmekle tehdit ettikten sonra, kendilerinden bu bölgeden Anadolu’ya yapılan silah nakliyatı hakkında bilgi isterler. Yeterli bilgi alamaması üzerine birden başlayarak her onuncu numaraya isabet edenı vurdurarak şehit eder. O gün hükümet binası önünde şehit edilenler ile kasabanın diğer yerlerinde şehit edilenlerin isimleri aşağıdadır:

Viran Ali, Açıkbaş Halil Çavuş, Çerkez Bekir, Arnavut Deli Hasan, Koltukçu Nazif, Yağcılarının Ali, Halil ve Fatma Bergorç, Taşlıcalı Ahmet, Mehmet oğlu Mustafa, Yzb. Bayraktar İlyas, Perende İsmail, Tasviyeci Hasan, Zaimoğullarından Hasan, Arnavut Ali, Bayan Saliha, Terzi Osmanların Arif, Tahsildar Ali, Bayan Zeynep.⁵⁷ Muhacir Veysel, Demirci Remzi, Muhzır oğlu Ahmet, Boşnak Rasim ile adı öğrenilmeyen bir erkek.

Yunanlıların hükümet binası önünde halka bu şekilde eziyet ederken kasaba eşrafından ve Rumca bilen Mehmet Efe, Yunan kumandanın karşısına dikilerek “Kumandanım müsaade edersen ben silahlarını toplayayım” diyerek Yunanlıların bu işini üzerine almıştı. Kumandanın kendisini kasabaya kaymakam tayin etmesi ve yanına iki Yunanlı er vermesi ile Mehmet Efe görevine başlamıştı. Mehmet Bey’in Rumca bilmesine karşılık, Yunanlı erler Türkçe bilmemektedir. Bu suretle Türk halkı kolaylıkla indoktrine edilerek silah ve cephane Yunan kuvvetlerine teslim edilmemişti. Mehmet Efe, isteyenlerden Hereke’ye sefer yapmakta olan Kırlangıç va-

55 Özel, Kocaeli ve Sakarya..., s. 115, C. Özbay, a.g.t

56 İstanbul’un Vefa (Taşhan)’da faaliyete geçirilen tezgahlar zaman içinde artacak 1930 yılında 15’e çıkan tezgah sayısı ileride Yeni Karamürsel Mağazaları’nın çekirdeğini oluşturacaktır. 5 Ocak 1930 tarihli Cumhuriyet

57 Hükümet binası önünde şehit olanların tam ve kesin listesinde değişik belgeler var. Biz Karamürsel Belediye binası önündeki Atatürk Anıtı kaidesindeki listeyi buraya aldık. (M. Hergüner)

puru ile kasabadan ayrılmasını sağlarken, temin ettiği öküz arabaları ile yine halkın eşyalarını karayolundan taşımaya yardımcı olmuştu. Yunanlıların daha sonra kentten geri çekilmesi ile halk tekrar yerlerine döneceklerdir. Bu dönüşlerde Amerikan ve İngiliz yardım kuruluşlarının da etkisi vardır. Bu olaydan iki hafta sonra 6 Kasım 1920 günü Gökbayrak Taburu günü Karamürsel'e gelerek duruma el koymuştu. Kaymakam Refik Bey de taburla birlikte Karamürsel'e geri dönerek görevine başlamıştı.⁵⁸

Karamürsel Kaymakamlığı'nın 23 Ekim katliamına ilişkin olarak 14 Kasım 1920 tarihinde Batı Cephesine gönderdiği rapor özet olarak şu şekildedir:

"Kasabanın tüm erkeklerini hükümet binası önünde dizip, baştan sayıp 10 ve katlarına isabet eden 35 kişiyi şehit etmelerine ilaveten⁵⁹ ilçeye bağlı 45 köyden 15'ini yakmışlardır. Kasabanın tüm erkekleri hükümet binasının önünde veya camilerde iken şehir talan edilmiş, dükkânlardaki eşya Yunan askerleri tarafından yağma edilmiştir".

4000 haneli ve İzmit Körfezi'nin en eski ve zengin kasabalarından biri olan Karamürsel'de Kur'an-ı Kerim ayaklar altına alınmış olup, şehirde 10.000 nüfustan sadece 100 kişi bulunmaktadır. Kazada kaymakamdan başka memur yoktur. Kasabanın maddi ve manevi kaybı 30.000 lira civarındadır.⁶⁰

Yunan kuvvetleri Batı Cephesi Komutanı Ali Fuat (CEBESÖY)Paşa'nın 2. Tümen (11 ve 61. Tümenler ve Çerkez Ethem'in 1. Kuvayi Seyyaresi ile Gediz Taarruzunu başlattığı (24 Ekim 1920) aynı günde Yunan kuvvetleri bölgede dağınık bir halde bulunan Milis güçlerimize (Kuvayi Milli çetelerine) karşı harekete geçerek Karapınar-Akçat-Tepeköy hattına kadar ilerleyerek oradaki köyleri yakmışlar, üç gün süren bu hareketlerini müteakip geri dönmüşlerdir. Yunanlıların bölgedeki vahşeti 2 Kasım 1920 tarihine kadar devam etmiştir. Yunanlılar mal müdürü Murtaza, Jandarma Subayı Ahmet ve İlyas Beyler ile birlikte şehrin ileri gelenlerini de yanlarına alarak Yalova istikametinde bölgeden ayrılırlar. Yolda Kaytazdere civarında Halil (Aktaş) Adil (Çeviker), Kazım (Demiraslan) gibi kişilerin de bulunduğu milis güçlerimizle karşılaşılırlar. Yunanlılar bu çatışmayı da aştıktan sonra beraberindeki esirler ile birlikte Tavşanlı köyüne gelirler, buradaki un fabrikasını yıktıktan sonra esirlere bir hendek kazdırırlar. Elleri arkadan bağlı bu esirleri hendeğin dışına dizip vurduktan sonra Yunan kumandanı şehitlerin kafalarını portatif kazmalarla deldirir.⁶¹

Halen Tavşanlı köyü sınırları içinde bulunan bu şehitlikte yatan (isimleri burada mevcuttur) kahramanlarımızın adları şunlardır: Karamürsel Mal Müdürü Murtaza, Üsteğmen İlyas, Hakkı, Arif, Lütfü, Şakir, Nazif, Arif ve Şükrü ve adı bilinmeyen bir Yzb. İle iki Mehmetçik. Bu sırada Karamürsel'den tutukladıkları 50 kadar kişiyi Bursa'ya göndermişlerdir. Haziran 1920 itibariyle

58 Talat Yazalan, "Türkiye'de Yunan vahşet ve soykırımı girişimi", C. I., Genelkurmay Yayını, Ankara, 1994 s. 105-106; Akyol, Kurtuluş Savaşında Yalova, s. 46-47

59 Rahmi Apak eserinde hükümet binasında şehit olanları 11 kişi olarak vermekte iken, belediye önündeki Atatürk Anıtında 23 kişinin adları vardır. Atese'deki evrak (yukarıda açıklanmaktadır) ta 35 kişi olarak belirtmektedir. Biz anıttaki isimleri esas aldık.

60 ATASE, 1698, 1699 V3 1700 numaralı klasörlerde bölgede zarar gören 610 aileye ait beyannameler mevcuttur.

61 Ankan, Karamürsel, s. 253; ATASE, kls. 4/4471, 681, Dos. 120, F. 7; Akyol, Kurtuluş Savaşında Yalova, s. 41, Kaymakam Refik Bey'in Raporu: ATASE, Kls 4/4479, Dos. 105, Göz. 5, Kl.681, Dos. 120, F. 7, 7/1. Türk İstiklal Harbi, C. II, Kıs. 4, Ankara, 1974, s. 32-35. Yunanlıların tüm kuvvetleriyle taarruz ederek ordularımızı Ankara'nın doğusuna atma planları Sakarya Savaşı ile (23 Ağustos-13 Eylül 1921) yok edilecektir. (Gediz Taarruzu başarısızlıkla sonuçlanacak ve Ali Fuat Paşa 9 Kasım 1920'de bu görevden alınarak Moskova Büyükelçiliğine gönderilecektir.)

İzmir sancağı ile bağlılarından Karamürsel ve Yalova'dan meydan gelen Yunan mezalimine ait rakamlar yukarıda verilmiştir.⁶²

Ayrıca hükümet memurları ve jandarmadan ileri gelenler 50 kadar kişiyi de tevkif ederek Bursa'ya götürürler. 2 Kasım 1920'de Karamürsel Kaymakam vekili Refik Bey'in Garp cephesine verdiği rapora göre bu kişilerden bir kısmı kayıklara doldurularak Yunan torpidolarının kışına bağlanmış ve o şekilde denizden götürülmüştür. Bazılarının cesetlerinin sahile vurmasından bu kişilerin denizde şehit edildikleri anlaşılmaktadır.⁶³

MAL KAYBI (LİRA)

(Taşınır mal ifadesi evlerden alınan altın ve benzeri mücevherat ile parayı, taşınmaz mal ise ev/tarla ve benzerine verilen zararı belirtmektedir. ATASE kayıtlarında zararlarla ilgili geniş açıklamalar vardır.)

SAĞLIK HİZMETLERİ

Ülkemizin önemli bir yardım kuruluşu olan Kızılay 1877 yılında "Hilal-i Ahmer Cemiyeti" olarak kurulmuştur. Cemiyet 1912 yılından itibaren Karamürsel'de faaliyet göstermiş, 1916 yılında da bölgede 100 yataklı bir hastane kurulmuştur. Mondros Mütarekesi'nin ardından İngiliz ve Yunan kuvvetlerinin İzmit ve civarını işgalleri ile birlikte Karamürsel kasabası da olumsuz biçimde etkilenmiştir. Bu bağlamda olarak 15 Kasım 1920 tarihinde Dr. İhsan ve Dr. Ziya Beyler ile üç hastabakıcı "Sekizinci İmdat Heyeti" olarak şehre gelmişlerdir. İmdat Heyeti sadece Karamürsel'de çalışmamış burası merkez olmak üzere 20 km doğu ve 20 km batıda kalan yerleşim yerlerinde de sağlık hizmetleri görmüştür.

Heyet bölgede iki ay kalmış ve bir muayenehane ile 30 yataklı bir hastane açmıştır. Ayrıca bir de gezici sağlık ekibi kurarak civar yerlerdeki tedavi ihtiyaçlarına cevap vermişlerdir. Bu arada bölgede sıkça görülen sıtma ve ishal vakaları için de 26 Temmuz 1921 tarihinde; Dr. Rüştü bey tarafından ve yine Hilal-i Ahmer adına bir sağlık ünitesi açılmıştır. Karamürsel Hastanesi savaş sonuna kadar faaliyetlerini sürdürürken hastanede görev yapan doktorlar zaman zaman Batı Cephesi'nin Geyve'de açtığı sağlık merkezine gönderilmişlerdir. Diğer taraftan yine Karamürsel'de de görev yapan Hilal-i Ahmer Cemiyeti üyeleri bölge halkının beslenme ve barınma gereksinimlerinde de yardımcı olmuştur.⁶⁴

KARAMÜRSEL ŞAYAK FABRİKASI

Kurtuluş Savaşı sırasında Marmara Bölgesi'nde üç adet kumaş fabrikası mevcuttur. Bunlar: Hereke Kumaş Fabrikası, İzmit Çuha Fabrikası ve Karamürsel Şayak Fabrikaları'dır. Her üç fabrika da Osmanlı Ordusu'na kumaş ürettiğinden kendilerine ait kısa bilgiler vermeyi uygun gördük.

62 TBMM Zabıt Ceridesi, c. XV. S. 238

63 ATASE, 4/4471 kls. 681, Dos. 57, F.9; Apak, Garp Cephesi..., s. 165

64 Rahime Aydın, "Karamürsel Hilal-i Ahmer Cemiyeti ve Sağlık Hizmetleri", Uluslararası Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu II, C. III, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 2016, s. 1669-1677

İZMİT ÇUHA FABRİKASI

Padişah Abdülmecit (1839-1861) döneminde İzmit'te Çuha deresi bölgesinde Ermeni ustalar Ohannes ve Bogos Dadyan kardeşler tarafından 1843 yılında inşa olunmuş 1844 yılında Sultan Abdülmecit tarafından açılışı yapılmıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında genel görevi askeri personele elbiselik kumaş ile fanila ve çadır ihtiyaçlarını sağlamak olmuştur. 18 Haziran 1920 günü (Ramazan Bayramı'nın birinci günü) İzmit Körfezi'ne biri büyük toplam dört İngiliz Savaş gemisi gelmişti. İngiliz savaş gemileri aynı gün öğleden sonra İzmit Çuha Fabrikasına yaptıkları deniz topçu ateşleri ile fabrikada büyük hasar meydana getirmişlerdir. Daha sonra bölgeye gelen 7 İngiliz uçağı havadan attıkları bombalar ile fabrikada yangın çıkmış ve fabrika çalışamaz hale gelmişti. Bölgenin savunulmasından sorumlu olan 143. Alayın 2. Taburu ile bu tabura bağlı Firuz Bey Müfrezesi ve Gökbayrak Taburu İngiliz taarruzlarına herhangi bir karşılıkta bulunamamıştır.

KARAMÜRSEL ŞAYAK FABRİKASI

1890 yılında "Karamürsel Fes, Çuha ve Şayak Fabrikası" adıyla Bosnalı Çengiç Mustafa Bey ile Volçitrinli Yusuf Efendi tarafından kurulmuş ve 1893'te faaliyete geçmiştir. O tarihten itibaren üretilen kumaşlar hem askeri ve hem de sivil personelin giyim ihtiyacını karşılamıştır. İngiliz ve Yunan savaş gemilerinin 25 Haziran, 11 ve 20 Temmuz 1920 tarihlerinde Karamürsel'e yaptıkları deniz topçu ateşi ile fabrikayı yakmışlardı. Yaptıkları bu yıkımı yeterli görmeyen düşman kuvvetleri karaya çıkardıkları askerlere verdikleri benzin bidonları ile fabrikayı tamamen yakmışlardı. Daha önce fabrikayı terk eden işçiler gözyaşları ile bu yangını seyretmişti. Fabrikanın yakılıp yıkılıcığını daha önceden öğrenen Bursa Valisi Hacim Muhittin (ÇARIKLI) ile Tabur Komutanı Dağıstanlı Yzb. Cemal Bey fabrikadaki 60 bin metre kumaş Bursa'ya götürmüş, oradan askeri birliklere dağıtmıştır.⁶⁵

Fabrika bacası halen yerinde durmaktadır. Fabrikanın ortakları daha sonra makineleri İstanbul'a taşıyacaklar Aksaray (Fatih) semtinde bulunan Taş Han'da 15 tezgah kurarak faaliyetlerini devam ettireceklerdir. Bu maksatla Karamürsel'deki işçiler İstanbul'a getirilirken Avusturya'dan makine parçası ile gerekli iplik tedariki devam edecektir. Fabrika müdürü Ekrem Sanal ile İşletme Şefi Fazlı Tulga da Karamürsel'den İstanbul'a giderek imalatın başına geçmiş ve yine eskisi gibi Anadolu'ya kumaş göndermeye devam etmişlerdi. Geçen zaman içinde oluşan gelişmeler ile bu günkü Yeni Karamürsel Mağazaları kurulacaktır.

HEREKE KUMAŞ FABRİKASI

İzmit Çuha Fabrikası'nın inşasından sonra kalan malzeme ile Hereke'de Ulupınar deresinin her iki tarafında 196 dönümlük bir arazi üzerine kurulmuştur. Asıl adı Fabrikayı Hümayun dur. Çuha Fabrikasını kuran Dadyan kardeşler tarafından 1843 yılında inşa olunan fabrika diğerlerinden daha kaliteli kumaş ile ipekli dokuma (perde vs) üretmektedir. Ve genelde Saray'a hizmet etmektedir, dolayısı ile büyük ölçüde askeri personele yönelik kumaş üretmemiştir. Bu nedenle de Kurtuluş Savaşı boyunca faaliyetine devam etmiştir. Buna rağmen fabrika yine de zaman zaman askeri kumaş ta üretmiştir. Bu yıllarda Fabrika Müdürü olan Yusuf Agah (ATEŞ) Bey Milli Mücadele yanlısı tutum sergilediğinden Fabrikayı Hümayun Mektebi'ne yerleşmiş

65 Zeynep İskefiyeli, "Karamürsel Mensucat Fabrikası", Karamürsel Sempozyumu, C. II, Kocaeli, 2016, s. 1117-1139

bulunan İngiliz kuvvetleri tarafından görevden alınmıştır. Bölgede konuşlu Osmancık Taburu ile Yahya Kaptan ve Dayı Mesut çeteleri Fabrika'nın İngiliz ve Yunan kuvvetlerine karşı korunmasını sağlamışlardır.

Bu tarihlerde bölgenin savunmasından sorumlu olan 20.Kolordu Komutanı –veya Garp Cephesi Komutanı- Ali Fuat (CEBESÖY) Paşa gerek İzmit Çuha Fabrikası'nın ve gerekse Karamürsel Şayak Fabrikası'nın bombalanarak faaliyetten men edilmelerinin sebebini de İngilizlerin elinde kalan askeri elbiseleri satmak gibi bir planlarının olduğunu yaymaktadır.⁶⁶ Nitekim de öyle olmuştur ve TBMM İngilizlerden pek çok askeri elbise almıştır. Çünkü İngiliz kuvvetlerinin elinde I.Dünya Savaşı'nda kullanılmamış pek çok kumaş ve askeri elbise bulunmakta idi.

KARAMÜRSEL'İN KURTULUŞU

İnönü (9-10 Ocak 1921) ve II. İnönü (31 Mart-1 Nisan 1921) zaferlerinden sonra Yunan kuvvetlerinin Anadolu'daki durumları artık düşündürücü olmaya başlamıştır. Öte yandan Yunana Kralı Alexandre yerine referandumla tahta oturan (25 Aralık 1921) Konstantin ülkede seferberlik ilan ederek Ön Asya Harekatı'nı çabuklaştırmaya karar vermiştir. Harekatı bizzat kendi yönetmek üzere 12 Haziran 1921'de İzmir'e gelmiştir.⁶⁷ Konstantin Anadolu Zaferi'ne (!) nostaljik bir hava vermek üzere Haçlı Kuvvetlerinin ünlü komutanlarından Aslan Yürekli Richard'ın İzmir'e geldiği iskeleden İzmir'e çıkmıştı. Diğer taraftan Londra Konferansı (21 Şubat-12 Mart) ile Ankara Hükümeti'ni istediklerine razı edemeyen İtilaf Devletleri Yunan ilerleyişini desteklemektedirler. Bu stratejik durum nedeniyle Yunan Başkumandanı General Papulas kuvvetlerin toplayarak Afyon-Eskişehir istikametinde bir taarruz yapmaya karar verir. Bu bağlamda olarak İzmit'te bulunan 11. Yunan Tümeni Papulas'ın kuvvetlerine katılmak üzere 23 Haziran'dan itibaren İzmit'ten gemilerle Mudanya/Gemlik iskelelerine naklolurken tümen başlısı 17.P. Alayı beraberinde bir dağ bataryası ile Karamürsel-Yalova istikametinde kara yolu ile çekilmeye başlar. Alay bir taburunu Başiskele'de bulunan bir Çuha Fabrikasının korunmasına bırakmışsa da bu taburda Kocaeli'nin savunulmasından sorumlu I. Kolordu başlısı Mürettep Fırka tarafından geri atılmıştır.⁶⁸ Yunan kuvvetlerinin çekilişlerini kolaylaştırmak için bölgede bulunan Yunan torpidoları kara yolu ile geri çekilen taburların Kuvayi Milliye birliklerinin taarruzundan korunmak üzere 10 ve 11 Haziran günleri Karamürsel'in doğu ve batısını topa tutmuşlar ve hatta 15-20 kişiden oluşan askeri birliklerini karaya bile çıkartmışlardı. Ancak sahildeki milli kuvvetlerin karşı koyması üzerine bölgeden uzaklaşmışlardı. Yunan gemileri bölgeden uzaklaşırken yakaladıkları motorları da götürmüşlerdi. Sonuç olarak Yunan kuvvetleri 28 Haziran tarihi itibarı ile İzmit'i ve devam eden günlerde de Değirmendere, Karamürsel ve Yalova'yı boşaltmışlardı. Yunan kuvvetlerinin geri çekilişi sırasında 3 Temmuz 1921 günü Karamürsel'de esir alınan bir Yunan askeri (16.Alay II. Tabur 3.Bölük) verdiği ifadede "Son derece düzensiz bir şekilde, adeta kaçar gibi geri çekildiklerini ve kendilerine yakıp-yıkma ve öldürme gibi gayri insani emirler verildiğini o nedenle de Karamürsel'i benzin bidonları dökerek yaktıklarını" söylemişti.⁶⁹ Buradan da Yunan kuvvetlerinin Sakarya yönündeki taarruz için toplanma bölgelerine gitmedikleri, Kocaeli bölgesinde gördükleri milli kuvvetlerin taarruzlarına dayanamayıp bölgeyi terk ettikleri anlaşılmaktadır.

66 Ali Fuat Cebesoy, "Bilinmeyen Hatıralar"; haz. O. Selim Kocahanoğlu, İstanbul, 2005, s. 385

67 TIH, II. Cilt, 4 Kıs., s. 30-36; Selahi R. Sonyel, "Kurtuluş Savaşında İngiliz Servisi", Ankara, 1995, s. 194

68 Türk İstiklal Harbi, C. II, 4. Kısım, s. 138-145; Kazım Özalp, Milli Mücadele, Ankara, 1998, s. 178-181; Sabahattin Özel, Kocaeli ve Sakarya İllerinde Milli Mücadele, İstanbul, 1987, s. 154.

69 Tevhidi Efkar, 4 Temmuz 1921

Yunan kuvvetlerinin (11.Manisa Tümeni) şehri boşaltmasının ardından 28 Haziran 1921 sabahı hiçbir mukavemete uğramadan İzmit'e giren 33. Süvari Alayı şehrin asayiş ve düzenini sağlar. Yunanlıların İzmit'i terk etmeden önce şehirde 300 kişiyi şehit ettiği anlaşılır. İzmit'i boşaltan Yunan kuvvetlerinden XI. Tümenin bir kısım birlikleri kıyı kolunu takip edip 28 Haziran günü saat 16:00 sıralarında Karamürsel'e ulaşırlar. Bu sırada İznik'in kuzeyinde konuşlanan Karamürsel Taburu Yunanlıların, Seymen-Yalova istikametindeki çekilişleri sırasında bölgeye zarar vermelerini önlemek ve mümkün olduğu takdirde Yunan birliklerine taktik taarruzlar yaparak zarar verme görevi için mevcut dört bölüğünü Yunan kuvvetlerinin çekilme yönündeki mevkilerine konuşlandırmıştır. Ancak Tümenin çekilme (Karamürsel-Yalova) istikametindeki yakıp yıkma olaylarına tamamiyle engel olamaz. Buna rağmen Karamürsel Taburu bu "geri çekilme" yi takip etmiş mümkün olduğunca Yunan kuvvetlerine zarar vermiştir.⁷⁰

Esasen Mürettep Fırka (Tümen) Yunanlıları takip etmekte idiye de Genelkurmay Başkanlığı Yunan Taarruzunun bölgede yeniden başlayacağını değerlendirdiğinden Miralay Kazım (Özalp) kumandasındaki Mürettep Kolordü'yu daha güneydeki Yunan asıl kuvvetlerinin bulunduğu bölgeye (Bilecik-Yenişehir hattına) göndermeye karar vermişti. Karamürsel ve bölgenin sorumluluğu için ise 4 bölüklü Karamürsel Taburu görevlendirilmiş, Değirmendere müfrezesi ile bölgedeki diğer milis güçler taburun emrine verilmişti. Servetiye (Gölcük bölgesinde) kasabasının korunması için görevlendirilen Karamürsel Taburunun bir bölüğü buradaki milis güçlerle birleşerek Yunanistan'ın 17.Alayı ile göğüs göğüseye muharebeler yapmış ve Alay'a zayıplar vermişti.

Karamürsel ve civarında bulunan Milis Kuvvetler ve hükümet memurları 28 Haziran'dan itibaren, Yalakdere çevresindeki sırtlarda mevzilenmişti. Bu arada Karamürsel taburu tüm unsurlarıyla Boyalıcada konuşlanarak Yunanlıların 17.P. Alayı ile şehirdeki Yunan birliklerinin birleşmesini önlemiş, bu suretle şehre daha az zarar verilmesini sağlamıştır.⁷¹ 29 Haziran gecesi Karamürsel Taburu -bağlı olduğu- Mürettep fırka/41. Alay Kumandanlığının emirlerine gereğince "Yunan kuvvetleri ile teması muhafaza ederekten" taciz görevi yapmaktadır. Yunan Kuvvetleri iki gruba ayrılmıştı, bir grup Tatar İhsaniye'den itibaren karayolunu takip ederken diğer grup ise tamamiyle kıyı şeridini takip etmekte, bu ilerleyişi Kalkış zırhlısının denizden yaptığı top ateşleriyle desteklemektedir. 1 Temmuz günü Gölcük bölgesine gelen Yunan kuvvetleri Değirmendere ve Halidere'de mevcut Milis Güçleri ve Karamürsel Taburu ile Değirmendere Müfrezesi'nin sıkıştırdığı Yunan Kuvvetleri, Kalkış Zırhlısı'nın denizden yaptığı ateş yardımı ile kurtulmuştu.⁷² Hatta Yunanlılar Ereğli ve Karamürsel (kumaş fabrikası)'deki iskelelere asker çıkartarak birbirlerini takviye etmek zorunda kalmışlardır. Bu arada bugün sadece bacası kalmış olan Karamürsel Şayak Fabrikası'nı tekrar tahrip etmişlerdi.

Yeni takviye kuvvetlerle güçlenen Yunan birliklerinin Yalova istikametindeki ilerleyişi -etrafı yakıp yıkarak- devam etmektedir. Bu nedenle Yalakdere'de mevzilenmiş olan Milli kuvvetler ile kasabanın memurları mevzilerinde tutunamazlar ve daha güneydeki tepelere çekilirler. 29 Haziran sabahı öncü birlikleri ile Karamürsel'e gelen Yunan kuvvetlerinin mevcudunun 7-8 bin kişiyi bulduğu tahmin edilmektedir. Burada yeniden tertiplenen 17. Piyade Alayı ve bağlı birlikler 3 Temmuz günü bölgeden ayrılarak Yalova'ya oradan da Orhangazi istikametindeki

70 ATASE, kls. 1167, Dos. H-1, F. 1/54 ve 144, ATESE kla1167, Dos. H-1, F. 1/148 ve 1/50

71 Çam, Milli Mücadelede İzmit Sancağı, s. 186; Kazım Özalp, "Sakarya'ya Doğru", Yakın Tarihimiz, C. 3, s. 38-40

72 ATASE, kls. 1072, Dos. 120, F. 59; Yunan işgali ile ilgili bkz. Cemal Kutay, Türkiye İstiklal Mücadeleleri Tarihi, C. 18, İstanbul.

ilerlemelerine devam eder. Yunan kuvvetleri Giderken Karamürsel kasabasını ve 9 köyünü yakmışlardır.⁷³

3 Temmuz günü geri çekilen Yunan kuvvetlerini takip ile görevli Sakarya Mintika Kumandanlığı unsurları tarafından yapılan keşifle Karamürsel ile Tepeköy arasında, çeteci olduğu sanılan 200 kişilik bir kuvvetin bulunduğu tespit edilmişti. Aynı gün Hilal-i Ahmer (Kızılay) tarafından Karamürsel'e gönderilen (Seyri Sefain İdaresi'ne ait) Gülnihal vapuru kasabada düşman kıtası kalmadığını, ancak şehrin yanmakta olduğunu bildirmişti.⁷⁴ Bunun üzerine 4 Temmuz 1921 sabahı Karamürsel Taburu'na ait bir bölük (2.Bl.) kasabaya girerek "Ebediyete kadar sürecek olan" Türk Hakimiyeti'nin kanıtı olarak şehre yerleşmişti.

Karamürsel'in kurtuluşundan hemen sonra şehre gelen İdam gazetesi yazarlarından Ali Nihat Bey izlenimlerini 28 Temmuz 1921'de yayınlamıştı. Karamürsel'de Bir Gün adlı yazısında Ali Nihat Bey şehrin hemen tamamen boşaldığını kalan halkın da -evleri yakıldığından- sokaklarda gecelediklerini, Kaymakam Seyfiyeddin Bey'in bir ağaç altında battaniye üzerine oturmuş, masasında gelen telgraflar ile bir hokka ve yazı kalemi bulunduğunu anlatmaktadır. Şehirdeki Hilali Ahmer (Kızılay) tarafından kurulmuş olan birkaç çadır halka sıcak yemek dağıtmanın yanında bazı sağlık hizmetleri de yapmaktadır. Nihat bey kentin yanmış-yıkılmış ve kendi tabiri ile dümdüz olmuş sokaklarını gezerken pek çok parçalanmış cesetler görmüştü. Halk bu cesetleri toplayıp mezarlığa taşımakta idi.⁷⁵

Karamürsel'in kurtarılması ile birlikte bölge halkı tarafından teşkil olunmuş olan Ne Olursan Ol Taburu ve diğer Milis çeteler dağılıp, evlerine dönerler. Savaş gücünde olanlar Karamürsel Taburu'na katılarak yine Mürettep Kolordü'nün emrinde olarak Sakarya Meydan Muharebesi'nin (23 Ağustos-13 Eylül 1921) ihtiyacı olan silah ve mühimmatın gönderilmesine yardımcı olacaklardır. Karamürsel'in ordularımızın lojistik desteğinde İstanbul'dan gelen malzemeler için stratejik bir liman özelliği Kurtuluş Savaşı süresince devam edecek ve kentimiz bu hizmeti yerine getirecektir.

KARAMÜRSEL'DE YAPILAN TAŞIMALAR

Mondros Mütarekesi'nin sonrasında bilindiği gibi donanma enterne edilmiş, Kara Ordularının asker mevcudu 60 bine kadar düşürülmüş ve buna karşın ülkede 204.000 civarında yabancı güç bulunmakta idi.⁷⁶ Yunanlıların İzmir'e çıktığı 15 Mayıs 1919 tarihinden, Büyük Taarruz ve Takip Harekatı'nın bitirildiği 18 Eylül 1922 tarihine kadar yani 3 yıl 4 ay 3 gün, Yunanlılara ilaveten İngiliz, Fransız, İtalyan, Gürcü ve Ermeni askerleri ile Karadeniz'de Pontus, diğer bölgelerde Rum ve Ermeni çetelerine kıyasıya savaşlar/çarşımlar yapılmış, her birinde kaybedilen insan ve malzeme zayıyatı bir sonrakinde telafi edilmiştir. 26 Ağustos 1922 tarihinde ordularımızın mevcudu-donatılmış olarak 210 bini Büyük Taarruz'a katılan kuvvetler olmak üzere

73 ATASE, evrak 1/4282, Dos. 113, Cöz. 2, Dolap 10;23.10.1920 ile 10.06.1921 tarihleri arasında Karamürsel'de zarar gören kişilerle ilgili, ATASE, evrak 4/4478, Dosya 30, Cöz 2, Dolap 18 evrak tarihi 30.06.1921 Tavşanlı Köyünün uğradığı zarar-zıyanla ilgili, Yunan ilerlemesi için bkz. TİH., c. II. K. 4, s. 164

74 Çam, Milli Mücadelede İzmit Sancağı, s. 193; Özalp, Milli Mücadele, s. 180

75 Atilla Oral, "Karamürsel'in İşgali", Özgür Kocaeli Gazetesi, 7 Aralık 2003, (Pazar Eki Orta Sayfa)

76 Bu dönemde Osmanlı'nın yalnızca 9. Kolordusu mevcut ise de bunlardan Gelibolu/Çanakkale'deki 14 Kolordu Trakya'daki I. Kolordu ve İstanbul'daki 25. Kolordular itilaf Devletleri'nin kontrolünde yani enterne durumunda olduklarından 115.000 mevcudun 2/3 nün dikkate alınması gerekir. (Türk İstiklal Harbi, C.VII. Ank. 1975, s. 96)

toplam 315.000'i geçmektedir.⁷⁷ Kuvvetlerimizin bu şekilde personel ve malzeme yönünden desteklenmesinde deniz nakliyatının rolü çok büyük olmuştur.

Ülkemizin Yunan kuvvetleri tarafından işgalinin önlendiği ve asıl büyük muharebelerin yapıldığı Batı Cephesi'nin Askeri Personel, silah ve mühimmat desteği temelde iki iskele üzerinden yapılmıştır. Bunlar İnebolu ve Karamürsel İskeleleri'dir.

Kurtuluş Savaşı'nda I. Dünya Savaşı'nda kullanılmış bulunan 1332 (1916) basımlı Seferiye Nizamnamesi kullanılmıştır. Buna göre savaş alanı: Muharebe bölgesi Menzil bölgesi (İkmal yapılan bölge) olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Menzil bölgesi cephe, ordu veya kolordu komutanlıklarının sorumluluğunda idi. Komutanlar bu iş için Kurmay Başkanlarını veya Menzil Komutanı adıyla ayrı bir subayı görevlendirirlerdi. Bu görevli, bölgesindeki ikmal, onarım, sağlık ve ulaştırma hizmetlerini yürütürdü. 10 Ocak 1921 tarihinden itibaren Milli Müdafaa Vekaletine (MMV) bağlı olarak kurulan "Sevkiyat ve Nakliyat Umum Müdürlüğü" bu hizmetleri yurt genelinde yapmıştır. Bu cümleden olarak Karamürsel'deki "Karamürsel Hat Komutanlığı" başlangıçta Kocaeli bölgesinin savunulmasından sorumlu Mürettep Kolordu'ya bağlı iken daha sonra bu birim yeni kurulan Sevkiyat ve Nakliyat Umumi Müdürlüğü'ne bağlanmıştır.⁷⁸ Sevkiyat ve Nakliyat Genel Müdürlüğü'nün kuruluşundan sonra Karamürsel Hat Komutanlığı Bolu Menzil Bölge Müfettişliği'ne bağlanmıştır. Bolu Menzil Müfettişliği ise 111 Subay ve 1110 Er mevcudu ile diğerlerine nispetle en kalabalık bir kadroya sahip bulunmakta idi. Bolu'ya bağlı olarak görev yapan Karamürsel Hat K.lığı İzmit, İzmit ve Geyve'deki menzil komutanlıkları ile Batı Cephesi'ne lojistik nakliyatlar yapmakta idi. Bu hatta ayrıca Karamürsel ile İzmit'te birer sağlık merkezleri de bulunmakta idi.

İstanbul'daki silah ve mühimmat ambarları ile imalathaneleri kuvvetlerimiz için stratejik bir değer taşımaktadır. Ayrıca terhis edilen/dağıtılan ordularımızın askeri personel ile askeri okul/birliklerdeki öğrenci ve diğer personel İstanbul'da yoğun bir şekilde bulunmakta idi. Kurtuluş Savaşı boyunca Felah, Karakol veya Muaveneti Milliye gibi gizli kuruluşlar tarafından İstanbul'daki askeri personel ve malzeme Batı Cephesi'ne ulaştırılmıştır. Ulaştırma sırasında gerekli olan taşıyıcılar -genelde hayvanlar ve/veya onların çektiği arabalardır- ücreti karşılığında kullanılıyordu. Ancak Sakarya Savaşı öncesi Başkomutanlığa getirilen Mustafa Kemal Paşa 7/8 Ağustos 1921'de yayınladığı Tekalifi Milliye (Milli Görevlendirme) emirleri gereğince taşıyıcı sahipleri belli bir miktarı belli bir mesafeye taşıyacaktı.⁷⁹ Batı Cephesi'ne denizden ulaştırılması için iki hat tespit edilmiştir. Bu hatlar İstanbul-İnebolu ile İstanbul-İzmit hatları idi. İzmit 28 Haziran 1921'de kurtarıldığından bu tarihe kadar İstanbul-İzmit Hattı Karamürsel üzerinden icra edilmiştir. İzmit kurtarıldıktan sonra da yine Karamürsel-İzmit yolu Batı Cephesi'ne yakın olduğundan kullanılmaya devam edilmiştir.

Aşağıda İzmit Körfezi'nden -genelde Karamürsel civarından- Batı cephesine yapılan nakliyatla ilgili bilgileri vermekteyiz.

1. İnönü Savaşları sırasında yapılan Nakliyat⁸⁰ (20 Aralık 1920-15 Nisan 1921): Toplam ağırlığı 32,5 ton olan, top, mavzer ve piyade mermilerinden oluşan cephane, 38,5 ton

77 TİH., c. VII. Çizelge 8,TİH. c. I,K. 6, Kitap 2, Ankara, 1995, s. 9-15

78 1916 Seferi Nizamnamesi, (Yeni harflerle basımı 1946, ATASE kitaplığı); ATASE, 1/4282. D. 10, C.I .Kls. 572. Dos. 69, F. 1

79 Türk İstiklal Harbi, s. 249-253

80 Türk İstiklal Harbi, C. VII İdari Faaliyetler Genkurmay Yayınları, Ankara, 1976, s. 357-359

yiyecek, 32 ton yem ile 107,5 ton çeşitli askeri malzeme. 23 Eylül 1920'de Genel Kurmay Başkanlığı'na bağlı olarak İstanbul'da kurulan Hamza Grubu tarafından gönderilmiştir. Grubun adı da daha sonra Felah olarak değişecektir.

2. Kütahya-Eskişehir Savaşlarında yapılan Nakliyat⁸¹ (15 Nisan-25 Temmuz 1921): Toplam ağırlığı 14,5 ton çeşitli silah (220 piyade tüfeği, kasatura ile top ve tüfek mermileri ile uçak bombası), 181 ton yiyecek, 34 ton yem, 49 ton araç-gereç, 105 ton Uçak benzini. Göndermeler Felah ve Müdafayı Milliye (MM) gruplarına yapılmıştır. Göndermeler Karamürsel ve Yalova üzerinden yapılmıştır.
3. Sakarya Meydan Muharebesi Dönemi'ne ait Nakliyat⁸² (26 Temmuz-10 Eylül 1921): Toplam ağırlığı 10 ton çeşitli cephane (bunun 2015'i piyade tüfeği) 12325 ton yiyecek, 47,5 ton yem, 101 ton araç-gereç, 5 ton uçak benzini. Genelde MM Grubu tarafından yapılan göndermeler Karamürsel ve İzmit iskelelerinden yapılmıştır.
4. Büyük Taarruza Hazırlık Dönemindeki Nakliyat⁸³ (22 Ekim 1921-30 Temmuz 1922): Toplam ağırlığı 38,5 ton çeşitli cephane (250 tüfek) 221,5 ton yiyecek 1367 ton yem, 49,5 ton araç-gereç. Bu göndermelerde yine MM Grubu tarafından yapılmış olup Karamürsel ve İzmit iskeleleri kullanılmıştır.
5. Büyük Taarruz ve Takip Harekatı Sırasındaki Nakliyat⁸⁴ (31 Temmuz-18 Eylül 1922): Toplam ağırlığı 36,5 ton olan ve büyük kısmı top mermisi olan çeşitli cephane, 235 ton yiyecek, 120 ton yem 51 ton araç-gereç. Bu taşımalarda deniz yoluna ilaveten -artık Ankara'nın kontrolüne geçmiş olan- demiryolu hattı kullanılmıştır.

TAŞIMALARLA İLGİLİ OLAYLAR

Bu konuda toplayabildiğimiz çeşitli olaylar aşağıda anlatılacaktır.

17 Ağustos 1919 günü Ruşen Kaptan idaresindeki taka Haliç ambarlarından yüklenen 1000 kasatura ve 14 sandık cephaneyi Karamürsel iskelelerine götürmekte iken tekne Bandırma civarında olan Karacabey'in Kurşunlu köyü civarında karaya oturur. Takanın personeli yardım istemek üzere karaya çıkarlar. Ancak buradaki Muca ve Yenice köyü rumları taka personeline saldırmaktadır. Bölgede bulunan Bandırma Jandarma Taburu olayı incelemek üzere Kurşunlu'ya gelerek takadaki mürettebata Rumlarının tecavüzlerini önler. Bölgedeki balıkçıların da yardımı ile tekne kurtarılarak Topçular (Karamürsel) bölgesine gönderilir.⁸⁵ Mühimmat Karamürsel'de karaya çıkarılarak İznik yolu ile Batı Cephesi'ne intikal ettirilir.

15 Ekim 1920'de Karamürsel'in Pazar köyünden Mustafa kaptanın Avniye takası (takada 80 kadar silahlı fedai vardır) ile yine aynı köyden Ahmet Kaptan'ın İsmet motoru Hemşinli Mehmet ve Mahmut kardeşlerin koordinesinde Haliç'teki Karaağaç deposundan silah ve mühimmat yüklemişlerdi. Yükleme sırasından ambarlardan sorumlu üsteğmen Nazmî'nin de yardımları ile İngiliz nöbetçiler etkisiz hale getirilmişti. Ayrıca burada görev yapan 30 kadar

81 Türk İstiklal Harbi, s.319-320

82 Türk İstiklal Harbi, s.344,353-354

83 Türk İstiklal Harbi, s. 419-420

84 Türk İstiklal Harbi, s. 504-505 (Bu eserin ilgili sayfalarının dip notlarında ATASE arşiv bilgileri vardır)

85 ATASE, (Yeni sistem) sıra 3498, Kutu 22, Gömlek 135, (17.8.1919)

Türk muhafız teknelerine alınmıştı.⁸⁶ 16 Ekim'de İsmet Motoru Karamürsel'e gelmiş, yolda arıza yapan Avniye ise 17 Ekim'de Karamürsel'e ulaşmıştı. Burada aynı zamanda askeri polis şefi olan Kaymakam Yzb. Tefvik'in de koordinesinde olarak yerli halk tarafından tekneler boşaltılmış ve Batı Cephesi'ne gönderilmişti. Teknelere gelen 30 kişi daha sonra "Kurtuluş Savaşı"na katılmak üzere Anadolu'ya gitmişlerdi. Karaağaç baskını İngilizleri pek kızdıracak ve uzun müddet Haliç'e tekne sokmayacaklardır. İngilizler bununla kalmayacak Karamürsel'i bundan böyle daha da rahatsız edeceklerdir.

Sevkiyat ve Nakliyat Umumi Md. lüğü'nün 22 Mart 1921 tarihli bir raporunda çeşitli zamanlarda İstanbul'dan deniz yolu ile Karamürsel'e gelen mühimmatın 120 sandık Alman cephanesi, 391 sandık Türk tüfek cephanesi, 273 Alman tüfeği, 20 mk. tüfek, 6,5 milyon kapsül olduğu belirtilmektedir.⁸⁷

İtilaf Kuvvetleri Dil Burnu-Hersek Burnu arasında etkin bir şekilde deniz karakolları yapmaktadırlar. İstanbul-İzmit arasında çalışan tekneler burada muhakkak kontrol edilirler, ancak kahraman denizcilerimiz bunun da kolayını bulmuş, ellerindeki -erzak taşıma belgeleri- ile bu karakolu aşabilmektedirler. Silah taşımada bir diğer usul de yabancı bayraklı ancak Türk subaylarınca kullanılan gemilerden yararlanılmasıdır. Mesela bunlardan biri Hindistan uyruklu Asaf Bey'e ait ancak İngiliz Bandıralı ve/fakat içinde Türk subayları bulunan İndia adlı gemidir. Gemide bulunan Gv. Yzb. Kenan ve Tğm. Selahattin (Soner)'in bu taşımalarda büyük hizmetleri olmuştur. Bunun yanında Karamürsel'in yerli halkından olan İsmail (fedai) Kaptan'ın tek işi Haliç-Karamürsel arasındaki taşıma olmuş, Emekli Yzb. Murat (Sağır Murat) bölgeye gelen silah ve mühimmatın iç bölgelere intikalinde görev almıştır. Murat Bey İstanbul'dan Batı Cephesi'ne gönderilen mühimmatın sadece Karamürsel ekserisi için hizmet vermemiştir. İnebolu'ya gönderilen askeri malzemeler için de pek çok tekne tedarik etmiş bunun için de herhangi bir hizmet almamıştır. Yine Karadere'li Mehmet Hicret Bey, Yalakdere doğumlu Dz. Yzb. Ahmet Fetgeri (Aşeni) Bey, İstanbul'da yüklenen malzemelerde koordine görevi yapmışlardır.⁸⁸ Motorların ve mavnaların boşaltılmasına tanık olan Fransız gazeteci ve yazar Klod Farer Karamürsel'e gelen askeri malzemelerin boşaltılması ile ilgili gayretleri şöyle anlatmaktadır:⁸⁹

"Motorların açığa gelip demirlemesi ile kasaba halkı, genç-ihhtiyar, erkek-kadın tümüyle kasabadaki yetkilinin (Kaymakam, Jandarma Kumandanı...) bir işaretleriyle kıyıya toplanıp sahile/iskeleeye gelen malzemeleri öküz arabalarına veya depolara taşımaktadır. Bu iş öylesine maharet ve çabuklukla yapılmaktadır ki biraz sonra yine kasaba günlük yaşamına dönmektedir."

İstanbul'da Kuleli Askeri Lisesi binasında eğitim gören Jandarma Zabıt Mektebi'ne ait silah deposuna 2 Mayıs 1921 gecesi bir baskın düzenlenmişti. Baskında 5 Alman mavzer tüfeği, 4 Alman Kasaturası, 12 mavzer, 10 anahtarlı mavzer, kasalı mavzer, 24 mavzer kasaturası, 97 martin marka tüfek, 82 martin tüfeği kasaturası, 5 kasaturalı martin tüfeği ile bu silahlara ait cephane ve yedek parça rıhtıma getirilerek takalarla Karamürsel'e gönderilmişti.⁹⁰

86 Emrullah Nutku, "İstiklal Savaşı'nda Denizciler", Yakın Tarihimiz, C. I, s. 377-378 ile C. II, s. 349-350; Pehlivanlı, Kurtuluş Savaşı İstihbaratında..., s. 65; ATASE, Kls. 687, Dos. 140, Fih. 1-8

87 TİH, Batı Cephesi 2.C. 3. Kit. Ank. 1978, s. 279

88 Ahmet Fetgeri (Aşeni) Bey Karamürseli bir deniz subayıdır (1886-1966) I. Dünya Savaşı'nda Fransızlardan esir alınan Müstecip Onbaşı denizaltısını da Baş çarkçılığını yapan Ahmet Bey Cumhuriyet Döneminde 19 yıl Güreş Federasyonu Başkanlığı yapmıştır. Erdoğan ARIPINAR, Resimli Tarih mecmuası, sayı 11, İstanbul 1977, s. 41; Deniz Müzesi Zabitanı Sicil Dosyası, Def. 7

89 Emrullah Nutku, "İstanbul'un Armağanları", Yakın Tarihimiz, C. III. s. 89-90; Mithat Işın, İstiklal Savaşı Deniz Cephesi, İstanbul, 1946, s. 91; Özdemir, Dünden Bu Güne..., s. 98-99. M. Celalettin Orhan, Askerlik Hatıralarım, İstanbul, 1982, s. 28-32; Akyol, Kurtuluş Savaşında Yalova, s. 23-24; Özalp, Millî Mücadele, s. 180

90 Adnan Sofuoğlu, "Millî Mücadele'de Kocaeli Üzerinden Anadolu'ya Sevkiyat", Uluslararası Karamürsel Alp

İstanbul- Karamürsel Taşıma yapan gemilerde itilaf devletlerinin gemileri ile iyi geçinmek için her türlü çareye başvurmuşlardır. Örneğin Hindistan bayrağını taşıyan İndia gemisi (stimbót) seferlerin birinde Karamürsel önlerine geldiğinde (Dilburnu bölgesi) burada kontrol yapmakta olan İngiliz savaş gemilerine tesadüf eder, II. Kaptan George derhal gelen gemiyi kış gönderindeki İngiliz Sancağı ile selamlar buna çok sevinen İngiliz gemileri selama mukabele ederek İndia gemisine yol verir. Oysa gemide Anadolu'ya sevk edilen askeri mühimmat vardır, geminin kaptanı Türk'tür.

Haziran 1921'de Mekteb-i Bahriye (Deniz Harp Okulu)'de sınıf subayı olan Üstğm. Abdurrahman (Benlioğlu) Zeytinburnu'ndan okulun ihtiyacı olarak henüz Ada'ya gelmiş olan silahları (480 Mavzer, 160 Şnayder tabancası, 500 kasatura, 600 sandık mavzer mermisi) Anadolu'ya kaçırmak üzere Heybeliada'dan Yarımcalı Muharrem kaptanın Selamet adlı motoruna yükler. Bu sırada Yunan savaş gemileri Heybeliada önlerinde demirlidirler, ancak gemi subaylarının çoğu adada oturan Rum tüccarın evinde verilen davettedirler. Bu nedenle yüklenme sırasında büyük bir güçlkle karşılaşmamışlardır. Diğer taraftan Ada'nın vapur iskelesinde Fransız uyruklu -Müslüman- Senegalli askerler bulunmaktadır. Onlar da taşımalarda kolaylıklar sağlarlar. Yükleme tamamlanan Selamet motoru Üsteğmen Abdurrahman Benlioğlu ile birlikte, "Felah" adlı örgütün tekneye temin ettiği -İzmit'teki Fransız askerleri için- patates nakliyatı görev kağıdını da alarak adadan ayrılır. Yalova Samanlı deresine gelerek burada "Karamürsel Menzil Hat Komutanı"⁹¹ Mk. Ybz. Hakkı Bey ile temas edilerek askeri malzeme kendisine teslim edilir. Selamet motoru yükünü boşalttıktan sonra buradan ayrılarak Karamürsel'in tam karşısında Tavşancıl önlerine gelir ve Yunan savaş gemileri tarafından kontrol edilir. Zaten boş olan tekne Hereke önlerinden tekrar Karamürsel iskelesine gelir. Yalova'ya boşalttığı ve karayolu ile Karamürsel'e getirilen bu cephaneleri buradan tekrar yükleyerek İzmit- Seymen iskelesine boşaltır. İzmit'e gidilirken yine Yunan karakol botuna yakalanırsa da elindeki Patates Nakliye kağıdı onları kurtarmıştır. Tekne İzmit'e vardığında silah ve malzeme İzmit'e teslim olunurken Abdurrahman Bey'de Anadolu'ya geçer.

5 Temmuz 1921'de yani Yunan kuvvetlerinin henüz bölgeyi terk ettiği bir tarihte kente getirilen bu silahlar Mürettep Kolordu'nun ihtiyaçlarını gidererek özellikle Sakarya Savaşı'nda kullanılacaktır. Ayrıca İstanbul'dan daha önce getirilmiş olan 2 adet 75 mm'lik top da henüz Karamürsel'den dışarıya çıkartılmamış olup Yunan kuvvetlerinin bulma ihtimaline karşı toprağa gömülmüştür. Bu toplar da yine Selamet motoru ile Seymen iskelesine götürülür. Gerek taşımalarda gerekse silahların saklanması Kurtuluş savaşımızın kahramanlarından ve Karamürsel bölgesinde de faaliyet gösteren Kara Fatma'yı da anmak gerekir.⁹² Kara Fatma'nın özellikle Yalova Bölgesi'ndeki faaliyetlerde büyük faydası olmuştur.

Karamürsel bölgesine yönelik deniz nakliyatının korunmasında etkin bir görev alan Fatma Seher Hanım'ın 135 kişiden oluşan çetesi Yalova-Değirmendere arasında faaliyet göstermiş, Yunanlıların İzmit'ten çıkarılmaları sırasında Mürettep Kolordu emrinde olarak Çengilli dolaylarında İntikam Taburu adıyla harekate başlamıştır. Fatma Seher Hanım Mürettep Kolordu emrine girmeden önce Yalova-Değirmendere bölgelerinde, bir taraftan Rum ve Ermeni çete-

Sempozyumu II, Kocaeli, 2016, s. 1379

91 10 Ocak 1921'de kurulan Sevkiyat ve Nakliyat Umum Md. lüğü tarafından teşkil olunmuştur. TİH. c. VII, s. 247

92 Fatma Seher Hanım; Erzurumludur, kocası I. Dünya Savaşı'nda (Savkavuşta'ta) şehit düşmüştür. Kurtuluş Savaşı boyunca kurduğu çetesi -sonradan tabur haline getirilmiştir- ile mücadeleler vermiş, üstğmen rütbesine kadar yükseltilmiştir. TİH. c. II, 4 Kısım, s.180 ve devamı, Akyol, Kurtuluş Savaşında Yalova, s.23 Trabzon Halk Evi İstikbal Gazetesi, 1921 yılı nüshaları.

lerle mücadele ederken diğer taraftan da İstanbul'dan deniz yoluyla gelen askeri personel ve mühimmatın karaya çıkartılması ve Batı cephesine nakline yardımcı olmuştur.

Kurtuluş savaşı sırasında Yunan nakliye gemilerine de zarar verilmiştir. Kuvayı Milliye'nin Karamürsel sorumlusu Demir Bey bölgede bulunan Deniz Teğmeni Nurettin (Bengi)'den Yunan Kuvvetlerine askeri malzeme taşımakta olan Yunan bandıralı Kleopatra gemisine el konulması istenir. Nurettin Bey yaptığı araştırma ile geminin İstanbul'dan getirdiği cephaneyi Gemlik'e bıraktıktan sonra 20/22 Temmuz 1922'de Gebze'ye döneceğini öğrenir. Yanına kendi gibi deniz teğmeni olan kardeşi Seyfettin (Bengi) Beyi de alan Nurettin Bey Yalova'nın batısında Bozburun açıklarında Kleopatra'yı yakalarlar. 800 tonluk olan geminin 7 kişiden ibaret olan mürettebatının sarhoş olması Nurettin ve Seyfettin teğmenlerin işini kolaylaştırır. Gemiyi ele geçirmelerini müteakip İzmir Bahriye Kumandanlığına teslim ederler.⁹³ 2 Ekim 1921 gecesi Tuzla önünde demirli ve bir İngiliz destroyeri (savaş gemisi)'nin kontrolünde bulunan Yavuz zırhlısı üzerindeki 2 adet 88 mm'lik krup marka top kürsüleri ile birlikte sökülür. Motora yüklenerak Karamürsel'e getirilir. Bölgenin Yunan gemilerinin top ateşlerinden zarar gördüğü dikkate alınarak [topların menzilleri (ateş mesafesi) 9 km'dir]. Buraya konuşlandırılması planlanırsa da sonradan bundan vazgeçilir. Toplar daha sonra Samsun limanının savunulmasında kullanılacaktır.⁹⁴ Muavenet-i Bahriye grubu tarafından koordine edilmiş olan bu taşımayı aşağıda özet bilgileri verilen diğer taşımalar takip etmektedir.

7 Kasım 1921'de Mavnalarla Haliç'teki ambarlardan iki adet uçak ile Fransız yapısı Burakreis gambotundan çıkan iki adet 47 mm'lik top taka ve daha küçük tonajdaki motorlarla Karamürsel'e nakledilmişti. Daha sonra İzmit Liman Başkanlığı'nda görev alacak olan Teğmen İbrahim ETHEM Efendi 26 Eylül 1921'de kendi şahsi teşebbüsleri ile yine Haliç ambarlarından alıp Sağır Murat'ın teknesi ile getirdiği 141 Alman Mavzeri, 110 Kasatura, 515 Alman Martel'inden ibaret silahları Karamürsel Hat Kumandanlığı'na teslim etmişti.⁹⁵

4 Haziran 1921 günü yine Haliç'teki ambarlardan 15 adet demirli tip Rus mayını Karamürsel'e getirilmiş, 3 subay ve 1 astsubay da bu iş için görevlendirilmiş idi. Ayrıca Körfez'in en dar yeri olan Dil Burnu-Hersek Burnu arasında yapılacak mayın dökümüne ait planlama ile teknik hizmetler için Bahriye Dairesi'nden Gv. Yzb. Zeki Işın gönderilmişti. (Bu subay daha sonra II. Dünya Savaşı sırasında Refah Şilebi'nde şehit olacaktır)

Ancak vasıtasızlık yüzünden bu gerçekleşmemiş, kasabanın düşman gemileri tarafından bombalanması (30 Haziran 1921) üzerine bu mayınlar, Yavuz'un 88 mm'lik topları ile bu topların 300 atımlık cephaneleri 10 km güneydoğudaki Çavuşçiftliği'ne taşınmıştı. Daha sonra bu mühimmat 15 Temmuzda da İzmit'e nakledilmişti.⁹⁶ Esasen Genelkurmay Başkanlığı Karamürsel yaklaşma sularının mayınlamanın olumsuz sonuçlar vereceğini değerlendirerek bunun yerine Mudanya ve Gemlik körfezlerinin mayınlamasını planlamıştır. Daha sonra Karamürsel'in mayın yerine torpidolarla savunulması planlanır, bu maksatla Haliç ambarlarından torpidolar alınıp yine motorlara yüklenir, ancak tekneler köprülerden geçip Karaköy'e gelirken İngilizler tarafından yakalanırlar, böylece bu teşebbüste gerçekleşmez. Karamürsel önlerinin

93 Nurettin Bengi, Cumhuriyete Kan Verenler, İstanbul, 1973, s. 34 ve devamı.

94 Sabahattin Özel, Kocaeli ve Sakarya İllerinde Milli Mücadele, İstanbul, 1987, s. 108

95 ATASE, 1/4336, KL. 1007, Dos. 17, Göz. 2

96 Anılan subay (Gv. Yarbay Osman Zeki Işın) 24 Haziran 1941 tarihinde Refah Şilebi ile Mısır'a giderken Kıbrıs'ın kuzeyinde İtalyan Ondina denizaltısı tarafından geminin batırılması ile şehit olmuştur. Fahri Çoker, Bahriyemiz Yakın Tarihinden Kesitler, Ankara, 1994, s.76-85

veya diğer bir anlatımla Hersek-Dilburnu arasının mayınlanması Lozan Görüşmeleri (1923 yılı) sırasında gerçekleşecektir.

Taşımalar sırasında bazı tekneler Yunan gemileri tarafından yakalanmış, hatta batırılmışlardır. Savaş sonrasında bu tür zarara uğrayan taşımacılar tekne bedellerini istemişler, ayrıca kendilerinin de "İstiklal Madalyası" ile onurlandırılmalarını talep etmişler ise de Cumhuriyet Hükümeti bunu kabul etmemiştir. Bu konuda bir örnek te Temmuz 1921'de Heybeliada açıklarında Yunan gemileri tarafından batırılan İsmail Ağa'ya ait motordur.

İsmail Ağa geçimini sahip olduğu iki tekne ile İstanbul-Yalova veya Karamürsel arasında taşımacılık yapmaktadır. İstiklal Savaşı sırasında oğulları Fehmi (ÇAM) ve Saffet (ÇAM) tarafından işletilen bu kayılar Ahırkapı ile Yalova veya Karamürsel arasında askeri mühimmat taşımaktadırlar. Fehmi'nin Sakarya Meydan Muharebesi öncesi askere alınması üzerine her iki tekne henüz 17 yaşında olan Saffet tarafından işletilmektedir. Teknelerden biri silah yüklü olarak Karamürsel'e gelirken Büyükada önlerinde askeri mühimmatla birlikte Büyükada önlerine Yunan torpidosu tarafından çevrilmiş ve merkezleri olan Heybeliada Çam Limanı'na götürülmüşlerdi. Tekne içindeki askeri mühimmatla birlikte batırılırken ihtiyar kimselerden oluşan tayfalar serbest bırakılmışlardır.

Savaş sonunda İsmail Ağa -daha sonra oğlu Saffet- hem kayık için tazminat ve hem de kendileri için "İstiklal Madalyası" istemişler ise de konunun bir ticari faaliyet olduğu ve esasen o dönemde uygulanan "Denizde Ulaştırma Vasıtaları" kanuna göre teknelerin ve personelinin asker sayılmadığından bahisle talep kabul olunmamıştı.⁹⁷ Taşımaların bir kısmı para karşılığında yapılıyor ve bu işten bazı kişiler büyük paralar kazanıyordu.

Büyük Taarruz ve Takip Harekatından sonra Mudanya Mütarekesi (11 Ekim 1922) ile ateşkes imzalanır. Daha sonra 20 Kasım 1922- 5 Şubat 1923 tarihleri arasında toplanan I. Lozan görüşmelerinden bir sonuç elde edilememesi üzerine TBMM kendisini güven içinde görmez, bunun üzerine İzmir ve İzmit Körfez girişleri mayınla kapatılır. Bu cümleden olmak üzere 7 Şubat 1923'te Tavşancıl ve Karamürsel'in batısı (Hersek burnu) mayın ve denizaltı ağlarıyla kapatılır. Bu bağlamda olarak Uyanık mayın gemisi Körfez sularına ilave mayın döküşü için yüklü olarak Hersek bölgesinde bekletilirken ticaret gemileri için geçitler bırakılır, ayrıca bir de kılavuzluk birimi kurulur. Çünkü Uluslararası Deniz Hukuku'na göre böyle durumlarda zararsız geçen gemiler rehberlenecektir. (Bu hatlara dikkat etmeyen 2000 tonluk bir demir yüklü İtalyan Şilebi 19 Ekim 1923'te bu hatta mayına çarparak batar, 6'sı Türk 8 kişi boğulur.) Mayın hatlarının korunması için Değirmendere topçu bataryasında bulunan 3 adet 105 mm'lik toplar Karamürsel ve Dil İskelesine yerleştirilir.⁹⁸ Aslında İzmit'in kurtarılmasına müteakip 6 Temmuz 1921'de Kocaeli Bahriye Kumandanlığı bahriye Müşavirliği ve İzmit Bahriye Kumandanlığı kurulmuştu.⁹⁹ Dolayısı ile yukarıda anlattığımız faaliyetler bu komutanlığın koordinasyonunda yerine getirilmişti.

İstanbul'dan Karamürsel'e yapılan deniz nakliyatında başarılı görevler üstlenen Bnb. Celal

97 M. Serhat Yılmaz, "Milli Mücadele Yıllarında Karamürsel İskelesine Mühimmat Taşıyan Bir Kayıkçı", Gazi Akçakoca Sempozyumu, C. II, Kocaeli, 2015, s. 1096-1102

98 Türk İstiklal Harbi Deniz ve Hava Cephesi, Genkur Yayını, Ank. 1965, s. 53-58. Ayrıca mayın döküşü için bkz. Aynı kitabın ek-14 ve ek-15'teki belgeler (Lozan Antlaşması gereğince Boğazlar askersizleştirildiğinden İzmit Körfezi'nde savunma tedbirleri alınmıştır.)

99 Mithat Işın, İstiklal Harbi Deniz Cephesi, Genkur Yayını, Ankara, 1946, s. 141

(Köprücü Celal) Kocaeli Bahriye Komutanlığı'na atanmıştı. Aynı zaman da İzmit Liman Reisliği görevini de üstlenen Celal Bey'e Gv. Yzb. Zeki (Işın) İzmit Liman Reis Muavini olarak atanmıştı. Akabinde 20 Temmuzda Gv. Bnb. Hulusi (Amiral Gökdalay) Bey Karamürsel'e liman reisi olarak atanır. Hulusi Bey bu görevi 23 Eylül 1922 tarihine yani savaş sonuna kadar devam ettirir.²³ Eylül'den sonra Gv. Yzb. Halil Bey Karamürsel liman reisi olur. Esasen Karamürsel Limanı Marmara'da olanlardan Milli Hükümet'e en çok bağlı olan limandır, savaş boyunca İzmit Körfezi'nin "Kabul Limanı" olmuştur. Milli Müdafaa Vekaleti'nin 17 Şubat 1921 tarihli emirleri gereğince -10 Ocak 1921'de kurulan- Sevkiyat ve Nakliyat Umum Müdürlüğü başlığı olarak "Karamürsel Hat Kumandanlığı" ile "Karamürsel Menzil Nokta Kumandanlığı" teşkil edilir.¹⁰⁰ Bundan sonra deniz taşımacılığında organize ve koordine faktörlerine dayalı olarak yapılır. Karamürsel'e silah ve cephane nakliyatı Yunanlıların şehre son gelişleri (30 Haziran 1921) ve yakışları (3 Temmuz 1921) sırasında da devam eder. İsmail (Sofuoğlu) Kaptanın teknesi bu tarihte -şehir alevler içinde yanarken- silah ve cephanesini boşaltmaktadır.¹⁰¹

Bilindiği gibi Yunan donanması 26 Mart 1921 tarihinden itibaren bütün kıyılarımızda abluka ilan etmiştir, devletin o kesimdeki deniz alanının işgali demek olan "deniz ablukası"na rağmen İstanbul-Karamürsel deniz taşımacılığı devam etmiştir. Buna rağmen Yunan savaş gemileri teknelerimize engellemeler yapmışlardır. Mesela 4 Ağustos 1921'de Hersek burnu önlerinde askeri malzeme yüklü bir teknemizi kontrol ve alıkoymuşlar, 5 Ekim 1921'de bir torpidot yine Hersek civarına (Çatal Burnu'na 8 top mermisi ile, 4 Temmuz 1922 günü bir torpidobot Karamürsel iskelesinde bulunan bir takaya makinalı tüfekle ateş etmiştir.¹⁰²

KAZIM ÖZALP VE TAŞIMALAR

Miralay (Albay) Kazım (ÖZALP) Bey (1182-1968) Garp Cephesi Kumandanı Ali Fuat (CEBESÖY) tarafından 25.07.1920 tarihi itibari ile Ertuğrul Grubu Kumandanlığına yani Kocaeli bölgesinden sorumlu Kolordu Kumandanlığına getirilmişti. Kazım Bey mevcut kuvvetiyle İzmit ve Karamürsel'in kurtarılmasında büyük hizmetler yapmıştı. Kazım Bey bölgenin kurtarılmasında gördüklerini şu şekilde anlatmaktadır.¹⁰³

Yunanlılar geri çekilirken, gerek Adapazarı'nı ve gerek İzmit'i yakmağa teşebbüs etmişlerdi. Fakat takip kuvvetlerimizin seri hareketleri buna fırsat vermemişti. Yalnız İzmit'in bir mahallesi ve yakınındaki bazı köyleri yakabildiler. Yunanlılar çekilirken Rum halk ve düşmana hizmet etmiş olan bazı kimseler, onlarla birlikte kaçtılar. Karamürsel'e giden Yunan kuvvetleri bu kasabayı da yaktılar.

Karamürsel, o günlerde vatanperverliğin bir ana faaliyet merkezi idi. İzmit yakınlarında muharebeler devam ettiği sıralarda bile, İstanbul'dan Karamürsel'e top, tüfek, cephane naklediliyor ve oradan Ankara'ya yollanıyordu. Bu hizmeti gören bahriye subaylarımızı, motor kaptanlarını ve mürettebatını daima takdirle anmak lazımdır. Karamürsel'e çıkarılan cephane ve silahları, düşmana kaptırmamak için kadın erkek, çoluk çocuk bütün halk tam bir gayretle ellerinde ve sırtlarında taşıyorlardı.

Yunan kuvvetleri Karamürsel'e gideceği sırada, henüz büyük iki topumuz Anadolu'ya nak-

100 ATASE, 4/502, KI.1878 Dos. 8, F.89, Göz. 4 Türk İstiklal Harbi, c. II, Ks. 3, s.35; C. VII. S. 237

101 Sofuoğlu, Kuvayi Milliye Döneminde..., s. 392 (1645 sayılı dipnot)

102 Türk İstiklal Harbi, C. V, s. 55-57

103 Kazım Özalp, "Milli Mücadele" C. 1, Ankara, 1998, s. 179-180

ledilmemişti. (Sözü edilen toplar Yavuz zırhlısının 88 mm lik iki toptu. Bu iki top sonradan trenle Arifiye'ye oradan da Samsun'a gönderileceklerdir). Karamürsel'deki memurumuz toplarımızı düşman eline geçirmemek için saklamış, kendisi de gizlenmişti. Yunanlılar girdikleri zaman Karamürsel ve yakınlarında arama yaptılar, buna rağmen bir şey bulamadılar. Düşman Karamürsel'den ayrıldıktan sonra saklanan toplarımız Anadolu'ya yollandı.

Karamürsel'den çekilen düşman İznik'e doğru ilerledi. Ben kuvvetlerimizi İznik Gölü'nün kuzeyine naklettim. Burada tekrar karşılaştık ve çarpışmalara devam ettik. Düşman İzmit-Adapazarı bölgesindeki fırkasını İznik yakınlarına çekmekle, ordusunu daha toplu bir vaziyette koymuş bulunuyordu.

KARAMÜRSEL'DEN BATI CEPHESİ'NE İSTİHBARAT AKIŞI

İstanbul'dan Batı Cephesi için Karamürsel'e sadece askeri mühimmat, gıda ve sağlık malzemeleri gönderilmemiştir. Özellikle İstanbul'da bulunan İtilaf devletleri subaylarından elde edilen bilgiler Karamürsel'e sefer yapan tekne kaptanları ve/veya Karamürsel ve Değirmendere'ye uğrayan Seyri Sefain vapurları kaptanları ile gönderilmiştir. Gelen bilgiler Karamürsel'de görev yapan Askeri Polis (Ayn-Pe) Şubesi tarafından telgraf ve/veya özel kuryeler ile Batı Cephesi Komutanlığı'na gönderiliyordu. İstanbul limanı deniz işçileri kolbaşı M. Ali Çavuş, Galata Sandalcılar kahyası Rizeli Ali Osman, Yükleme Boşaltma ekip başı Siirtli Emin Bey, Siirtli Ömer ile Emekli Deniz Yüzbaşı Murat (Sağır Murat), Trabzonlu Şükrü Reisoğlu, Reşat Bey ve Hüsnü Himmetoğlu bu konuda hizmet eden başlıca kişilerdir. Aşağıda Batı Cephesi'nin önemli İstihbarat Subaylarından Fahri Akçakoca AKÇA'nın (1894-1955) Karamürsel yolu ile Batı Cephesi'ne gönderdiği İstihbarat çalışmaları -özet olarak- anlatılacaktır.¹⁰⁴

Denizli doğumlu olan Fahri Bey Edirne Yüksek Muallim Mektebi'ni bitirdikten sonra I. Dünya Savaşı'na katılmış Arabistan'da İngiliz kuvvetlerine esir düşmüştü. Esaretten döndükten sonra Denizli Mebusu Necip Ali tarafından 1 Eylül 1920 tarihinde Garp Cephesi'ne İstihbarat Subayı olarak gönderilmişti. Fahri Bey bu görevini ülkenin kurtuluşuna kadar devam ettirmiştir.

I. İnönü Savaşı (6-11 Ocak 1921) sonrasında düşmanın Bursa ve özellikle İzmir bölgelerindeki durumu hakkında bilgilere ihtiyaç duyulmakta idi. Bu iş için Mulazım Sani (Üsteğmen) Fahri Bey'e "Karamürsel yolu ile İstanbul'a oradan Bursa ve/veya İzmir'e gitmesi, bu belirtilen yerlerde gerekli bilgileri yine Karamürsel yolu ile Batı Cephesi'ne aktarması emredilmişti". Fahri Bey Karamürsel'e geldiğinde kaymakam, jandarma komutanı, Askeri Polis Şubesi'ne kendisini takdim ettikten sonra resmi kıyafetini çıkartarak sivil elbise tedarik etmiş daha sonra Değirmendere'ye gelerek bir Yunan vapuru ile İstanbul'a hareket etmişti. (O günlerde Karamürsel Milli Kuvvetlerin elinde, Değirmendere ise tarafsız bir görünümde idi. Buradan bir gün Türk bir gün Yunan vapuru İstanbul'a sefer yapmakta idi) Fahri Bey daha vapurda iken Yunan subayları ile tanışmış, onlarla poker oynamıştı. Oyun sırasında üç ay sonra -Haziran ve Temmuz aylarında- Yunan kuvvetlerinin Anadolu içlerine büyük bir saldırıya geçeceklerini öğrenmiş, bu bilgileri de İstanbul'a gelişinin hemen akabinde Karamürsel'e göndermişti.

Fahri Bey önceden kararlaştırıldığı gibi İstanbul'da Sirkeci'de Osmaniye Oteline yerleşmişti. Aldığı haberleri şifreleyerek Seyri Sefain vapurunda ikinci kaptan olarak çalışan Ahmet Bey veya Haliç'te bulunan ve Karamürsel'e sefer yapan motor kaptanları veya Seyrisefain İdare-

104 İstiklal Savaşı İstihbarat Subaylarından Fahri Akçakoca Akça'nın Hatıraları, Yayına Hazırlayan Önder Göçkün, Ankara, 2014, (Bilgiler çeşitli sayfalardan derlenmiştir)

si'ne ait vapurlardaki kaptanlar ile Karamürsel Kaymakamlığı'na gönderecekti. Kaymakamlıkta bu bilgileri Askeri Polis Şubesi ile Batı Cephesi'ne gönderecekti. İstanbul'dan elde edilen bilgiler bu şekilde Karamürsel'e ulaştırılırken Osmanlı Genelkurmayından bazı subaylarda Fahri Bey'e yardımda bulunmuşlardır. Bunlardan en önemlisi Harbiye Nezareti'nde Yaverlik yapan Yüzbaşı Kamil Bey idi. Kamil Bey kendisine sadece haber sağlamaz, gerektiğinde Fahri Bey'e para yardımı yapmasının yanında İstanbul, İzmir ve Bursa'dan da kendisine yardım edecek kişileri temin etmişti. İstanbul dışından gelecek bilgilerin posta yolu ile toplanması için Eminönü'nde bir Türkmen tarafından işletilen eczanenin de adresini vermişti.

Fahri Bey Kurtuluş Savaşı'nın sonuna kadar Batı Cephesi'ne istihbarat hizmetini sürdürmüştür. Bu hizmet için Bursa, İzmir ve hatta Rodos adasına kadar gitmiş ve raporlarını genelde İstanbul üzerinden Karamürsel yolu ile göndermişti. Karamürsel'e gelen bilgiler Askeri Polis Şubesi tarafından tekrar şifrelenip ya mevcut telgraf hatları veya özel kuryeler ile Batı Cephesi'ne gönderilmiştir. İstihbarat akışının sağlıklı biçimde yapılması için Mürettep Kolordu Komutanı Halit (KARSIALAN) büyük bir titizlik göstermekte idi. Bölgenin tüm sorumluluğunu yüklenmiş olan Halit Bey zaman zaman ilgililerle sert tartışmalara bile girmekte idi. Ama ne var ki Karamürsel askeri mühimmatın naklinde olduğu gibi istihbarat olayını da başarıyla yerine getirmiştir.

Ulusal Kurtuluş savaşımızın sürdürüldüğü Trakya bölgemizde görevliler de Ankara hükümetinden talimat almak için Karamürsel eksenini kullanmışlardır, bunlardan biri de Fuat Balkan'dır.

FUAT BALKAN (1887-1970)

Batı Trakya'nın kurtarılmasına ait ikinci gayret kurtuluş Savaşı'nda ve Yüzbaşı Fuat (BALKAN) Bey'in koordinesinde olmuştur.

Osmanlı İmparatorluğu kesintisiz biçimde 500 yıldan fazla egemen olduğu Trakya'yı Balkan Savaşı (1912-1913) sırasında kaybetmişti. Ancak bu gerek devlet ve gerekse kamuoyu ve hatta burada yaşayan Türkler tarafından hiçbir zaman kabul edilmemiştir. Balkan Savaşı'nın ardından Bnb Enver Bey'in (sonradan Paşa) koordinesinde ve Kuşçubaşı Eşref Bey'in kumandasında Kuvayi Milliye Kıtaları ile Edirne ardından Batı Trakya kurtarılmıştı. Osmanlı Hükümeti'nin sürdürdüğü Barış Görüşmelerini olumsuz yönde etkilememek için Batı Trakya'da ayrı bir Türk Devleti kurmuştu.¹⁰⁵ Ama ne var ki bu gayret sonradan iptal olunacaktır.

Daha önce Bosna Hersek'ten Karamürsel'e gelen göçmen bir ailenin çocuğu olan Fuat Bey 1906 Kara harp Okulu mezunudur. Trakya bölgesinde 1908 yılından itibaren Makedonya'da komitacılık yapmıştır. Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918)'ni müteakip Karakol cemiyeti tarafından Batı Trakya'ya gönderilmiş, burada bulunan I. Kolordu Komutanı Alb. Cafer Tayyar (Tüm. Eğilmez) ile 49. Tüm. K. Alb. Şükrü Naili (Korg. Cökberk) Beylerin emir ve komutasında komitacılık görev ve faaliyetlerinde bulunmuştur.¹⁰⁶

Yurt dışında bulunan İttihat ve Terakki Fırkası mensuplarıyla ilişkisini devam ettiren Karakol Cemiyeti'nin BMM'nin açılışı (23 Nisan 1920) ile birlikte eski gücünü kaybetmesi üzerine¹⁰⁷

105 İsmet Görgücü, "On Yıllık Harbin Kadrosu", Ankara, 1993, s. 42-44

106 Fuat Balkan'ın Hatıraları, Yakın Tarihimiz adlı 4. Ciltlik yayının her dergisi (aylık)nde mevcuttur.

107 Fethi Tevetoğlu, Milli Mücadele Yıllarındaki Kuruluşlar, Ankara, 1991, s. 4-50; Türk İstiklal Harbi, C. VII, s. 107-109

Fuat Bey talimat almak üzere İstanbul'dan Karamürsel yolu ile Ankara'ya gelmişti. İstanbul'dan kiraladığı bir sandalla 5 Haziran 1921 günü yola çıkan Fuat Bey ertesi gün topçular mevkiinde karaya çıkarak Askeri Polis Teşkilatı (AP)'nin aracılığı ile Eskişehir'de Genelkurmay Başkanı ve Garp cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa ile görüşmüştür. Oradan Ankara'ya geçerek Milli Müdafaa Vekili ve Genelkurmay Başkan vekili Fevzi (ÇAKMAK) Paşa'ya gitmişti.¹⁰⁸ Balkan Savaşı'nın ardından Bulgaristan'ın topraklarına katılan Batı Trakya savaş sonunda Fransızlar tarafından işgal edilmişti. Ancak çoğunluğu Türk olan bölge Türkiye'ye katılmak istiyordu. Bu maksatla 6 Kasım 1918'de Trakya ve Paşaeli Müdafaa Hukuk Cemiyeti kurulmuştu. Cemiyet Fuat Balkan'ın koordinesinde bölgeye hakim olduğu gibi 15 Ekim 1919 tarihinde "Batı Trakya Türk Hükümeti" adı ile yine bağımsız bir devletin kurulması sağlandı. Yunanistan, Bulgaristan tarafından hatta Fransızlar tarafından da tanınan Hükümet 7 ay yaşadı. Yunanistan'ın gayretleri ile yapılan referandumda halk Yunanistan'ı tercih etti. Bunun üzerine 25 Mayıs 1920'de Batı Trakya Milli Hükümeti kuruldu. Ancak bu hükümette 24 Temmuz 1922'de imzalanan Lozan Antlaşması ile tarihe karıştı.¹⁰⁹ Fuat Bey Ankara'ya geldiğinde Batı Trakya Milli Hükümeti'nin Genelkurmay Başkanlığı görevini yürütmekte idi. Durumu etraflı bir şekilde anlatmıştı.

Buradan aldığı talimatlar, yazılar ve beş bin lira ile yine Karamürsel yolu ile İstanbul'a dönmüştü. Aldığı talimatlardan birisi Ankara'da idam edilen Hintli casus Mustafa Sağır'ın yaptıklarının Bulgaristan'daki gazetelerde yayınlanması idi. (Trakya'daki gazeteler konuyu çarpıtmakta idi). Ama ne var ki Karamürsel önlerinde bindiği Sağır Murat'ın motoruyla İstanbul'a giderken Yunan kuvvetlerine yakalanır. Teknede evraklarını yok eden Fuat Bey beş bin liranın bulunduğu bavulla birlikte tutuklanır. Yunanlılarca yapılan muhakemelerinde kendisini "Koyun Tüccarı" olarak tanıtır da paraları kurtaramaz. Yapılan yargılama sonunda İzmit'te hapse atılır. Buradan bir yolunu bulup Seymen'den bir başka tekne ile İstanbul'a kaçan Fuat Bey'i Batı Trakyalı olan bir Yunan eri tanır. O'nun Batı Trakya'da Türkleri Yunanlılar'ın aleyhine teşkilatlandırdığını bilmektedir. Bu nedenle İstanbul'da zor günler yaşayan Fuat Bey Müsellahı Milliye Grubu (MM Grubu) Başkanı ve Ahmet İzzet Paşa'nın kardeşi Albay Esat Bey ile temas kurar ve MM Grubunun yardımı ile görev yeri Trakya'ya döner.

Savaştan sonra Genelkurmay Başkanlığı çağrısı ile yurda dönen Fuat Bey (1926-1928) yıllarında Kara Harp Okulu'nda spor (eskim) öğretmenliği yaptıktan sonra Bnb. Rütbesi ile emekli olur. Bu arada 1924 ve 1928 yıllarında yapılan olimpiyatlarda eskrim dalında ülkemizi temsil eder. Daha sonra 1939-1943 ve 1946 seçimlerinde Trakya ve Kocaeli milletvekilliklerini yapan Fuat Balkan Karamürsel'e yerleşir ve 1970 yılında burada vefat eder.¹¹⁰ Karamürsel'den Türkiye Büyük Millet Meclisi'ne (BMM) bir de mebus göndermek istenmiştir.

BMM'nin toplanması (23 Nisan 1920) sırasında Karamürsel'in yerli halkından olup Ankara'ya İzmit Mebusu olarak gönderdiği Şeyh Kutbettin Efendi "Mazbatasını kaybettiğinden" Ankara'ya gidememiştir. Kutbettin Efendi İngilizlerin Karamürsel'i işgalleri sırasında (Seçim) Mazbatasını kaybettiğini beyanla yenisini talep etmiş, ancak İzmit mutasarrıflığından gelen cevapta mazbata suretinin kendilerinde olmadığı belirtilmekle Kutbettin Efendi BMM üyelik hakkını kaybetmiştir.¹¹¹

108 Yakın Tarihimiz, C. 3, s. 133, 171, 213, 267; Tevfik Bıyıkoğlu, Trakya'da Milli Mücadele, C. I, Ankara, 1987, s. 400

109 Görgülü, Sesli Belgelerden..., s. 212-213

110 Metin Martı, Fuat Balkan'ın Hatıraları, İstanbul, 1998; Turgut Güner, Komitacı F. Balkan'ın Anıları, İstanbul, 2008

111 TBMM Zabıt Ceridesi, C. II. s. 307

SONUÇ

İzmit Körfezi “tarih boyunca” Anadolu’nun Batı’ya açılan kapısı olmuş, bölgedeki tüm mücadeleler bu esas üzerinden cereyan etmiştir. Osmanlı’nın ve Türkiye Cumhuriyeti’nin Anadolu’dan derine açılan ilk kapısı da İzmit ve Karamürsel olmuştur. Ancak bölgenin jeo-stratejik değerlendirilmesi yapılırken; Körfez’in kuzey tarafı (Tavşancılı bölgesi) ile güney tarafı (Karamürsel bölgesi)’nin farklı özellikler taşıdığı anlaşılmaktadır.

Körfezin kuzey tarafı daima İstanbul’un bir banliyösü durumunda olmuş, idari yapılanma da buna göre düzenlenmiştir. (Mesela bu bölge zaman zaman Üsküdar’a bağlanmıştır.) Kurtuluş Savaşı sırasında bu bölgede faaliyet gösteren Kuvayı Milliye -Mesela Yahya Kaptan Çetesigüçleri İstanbul ile yakın ilişkide olmuş, Ankara hükümeti ile ilişkileri bu mihver etrafında cereyan etmiştir.

Karamürsel ve civarının bulunduğu güney taraf ise daima müstakil bir idari yapı içinde bulunmuş, İznik, Bursa ve dolayısıyla batı Anadolu ile etkin bir bağlantı içinde olmuştur. Kurtuluş Savaşı sırasında bu bölge Batı cephesinin en stratejik bağlantı noktalarından birisidir. Ordularımızın Askeri Personel ve Malzeme nakliyatında, Karadeniz’deki İnebolu, Trabzon limanları gibi en önemli kabul iskelelerinden birisi Karamürsel dir. Ankara hükümeti tarafından burada “Askeri Polis Teşkilat, Sevkiyat ve Nakliyat Menzil Kumandanlığı, Liman Reislığı ve Kuvayı Milliye” birimlerinin teşkil edilmesinde bu gerçek vardır. Milli Kurtuluş savaşımız boyunca İstanbul-Karamürsel deniz nakliyatı -hiç aksatılmaksızın- devam etmiştir ve İstanbul’un Batı Cephesi’ne yaptığı göndermelerin %23’ü bu eksen üzerinden gerçekleşmiştir.¹¹²

Kurtuluş Savaşı sırasında Karamürsel’in bir başka hizmeti de İstanbul’dan ve/veya İstanbul’a gelen istihbarat bilgilerinin Batı Cephesi’ne ulaştırılmasıdır. Bunun için Seyri Sefain vapurları, silah taşıyan motorlar ile Karamürsel-Batı Cephesi arasındaki telgraf hatları kullanılmıştır. Batı Cephesi’nin taarruzi duruma geçinceye kadar yığınaklanması ve taarruzlarını en verimli bir şekilde yapılabilmesinde Karamürsel ve havalisindeki mücadelelerde bu stratejik gerçek yatmaktadır. Dolayısıyla bu bölge ve özellikle Karamürsel daima düşmana neden olmuş, birkaç defa yıkılmış, halkı -100 kişiye kalan dek- şehri terk etmek zorunda kalmıştır.

Ama Karamürsel’in kahraman halkı bu meşakatlere göğüs germesini bilmiş, Milli Kurtuluş savaşında üzerine düşen görevi fazlasıyla yerine getirmiştir.

24 Temmuz 1933 günü Yalova’dan deniz yolu ile gelerek kasabayı ziyaret eden Ulu Önder’in “Karamürsel halkı İstiklal savaşında kadınıyla, erkeğiyle cephaneye ve silah taşıyarak Büyük mücadelelerimizde kahramanlık örneği vermiştir”¹¹³ bu gerçeği kanıtlamaktadır.

Dileğimiz bu güne kadar yeterince incelenmemiş olan bu hususun geçen zaman içinde daha geniş boyutlarda araştırılması, Karamürsel’in Milli tarihimiz içinde hakkı olan yerinin belirlenmesi ve bu hakkın kendisine verilmesidir.

112 Türk İstiklal Harbi, C. VI; Kitabın çeşitli bölümlerinden alınan rakamların ortalamasıdır.

113 Daha önce Karamürsel’e bağlı bir nahiye olan Yalova 2 Aralık 1929’da çıkan 1533 sayılı kanun ile İstanbul’a bağlı ilçe olmuştur. Atatürk’ün Karamürsel’i ziyaretleri için bkz. Karamürsel Belediyesi Arşivi, (Arşivde konuyla ilgili ve o günlerde yayınlanmış olan gazeteler vardır.)

